

אונקלוס

תקעט בראשית מד ויגש

וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדָנָי
וַדְּבַר־נָא עִבְדְּךָ דְּבַר בְּאֲזִנֵי אֲדָנָי
וְאֵל־יָחַר אַפְּךָ בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ

רש"י

לקט בהיר

(יח) ויגש אליו. דבר באזני אדני. יכנסו דבריי
באזניך (כ"ח): ואל יחר אפך. מאלן אחת למד שדבר
אליו קשותי: כי כמוך כפרעה. חשב אחת בעיני
כמלךי: זהו פשוט, ומדרשו סופך ללקוח עליו
בלרעתי: כמו שלקה פרעה על ידי זקנתו שרה על
לילה אחת שעכבה (כ"ח), ד"ח מה פרעה גזר ואינו
מקייםי: מצטיית ואינו עושה אף אחת כן, וכי זו היא

יג) פי' אל תשליכס מעמך, אלא תקבלס כדי לדייק צהס
ותבינס על ברין, וכדי שלא תשיבני ריקס מלפניך, וההכרת,
שאס פירושו כמו צשאר מקומות שתיבת באזניך הוא כמו
לפניך, כלומר למשמע אזניך, וכמו שתרגוס אונקלוס קדס
רבוני, א"כ מיותר חייבת דבר, וגם אין לו שחר, שהיל"ל
ידבר נח עבדך באזני אדוני, אלא ודאי פי' שהדבר יהיה
באזניך וכמו שאמרנו (מ"ל), ובעבור שדבריו ישנס כוונות
עמוקים לא רק פשטס אמר כן (נח"י), והש"ח כתב ההכרת

משוס שע"י מליך היו מדברים, וכי האונקלוס לא ידע זאת,
מדברים לפניו ובאזניו שהוא רואה את המדבר ושומע דבריו:
וזאת אין אנו יכולים לדעת מהכתב, אלא העדות על זה הקדמתו שאמר ואל יחר אפך, מכלל שהיה שם דבר שיכול לחרות
אפו, והגם שדרשו חז"ל דברים קשים כגון אהרוג אותך עם פרעה, ותלקה כפרעה, מתחלה בעלילה באת וכו', וכו', פשוט
הוא שלא אמר דברים אלו בפירוש, אלא חז"ל דייקו זאת מדבריו שהיתה צהס כוונות אלו, וכן מי ששמע דבריו היה מבין
כוונתס (מהרש"ל), ועוד יותר מזה ההקדמה שאמר ואל יחר אפך היא היא הנותנת להעמיק בדבריו ולהבין צהס הקשות
(מ"ל): (טו) ולא אמר כפרעה שאין המכוון שחשוב כפרעה, אלא כמלך, כי לפי פשוטו נאמר פרעה לשבת, משא"כ לפי
המדרשות נאמר פרעה לגנאי, ולזה לא אמר הכתוב כי אתה כפרעה, אלא אמר כי פעמים כ"ף הדמיון, כלומר פרעה כאתה
ואתה כפרעה פי' שניכס מלכים (רא"ם), ונתינת טעם אל כי הוא עו"ה לא מפני מעוט חשיבותך אדבר קשות, אלא מפני
מרירות לב, ואין אדם נחפס על זערו, לזה אל יחר אפך כי חשוב אתה בעיני, ולא די לרש"י פשט זה, כי מה ענין פרעה
לכאן היל"ל כי אתה כמלך (מ"ל): (טז) בויק"ר פרשת מנורע חשב י דברים שגורמים הארעת ואי מהס הגזול את שאינו
שלו, ומיימי ראייה מעוזיהו שלקה ההנוגה, לזה כמו פרעה (שהיה נימי אצרהס) שעכב את שרה ולקח כמו כן אתה אס מעכב
את בנימין (ג"א), או משוס שהקב"ה משלס מדה כנגד מדה, והמפריד אשה מבעלה או בן מאביו ללקח צדד ישב (ד"ד),
וזה הדרך בעלמו ג"כ לא די שתיבת "כי" לא אחי שפיר: (יז) שגזר שעבד לא ימלוך ועשה אותך למלך, ומה שאמר מצטיית
ואינו עושה, לא מצינו שנכתב כן כפרעה, אבל כל שכן הוא שאס עבר על הגזירה פשיטא שאינו עומד בדיבורו, ואמר זאת
כדי להשוות אליו את יוסף שאמרס שלא יחסר לו דבר רק משיס עיך עלי, ונקט האי לשנא שימת עין לפי שכל שימת עין
הוא לטובה, וכי זו היא שימת עין להעליל עליו ולחשוד אותו כנגד, אבל לא מה שרה לעכבו לעבד, שהרי לא אמר שייטיב

אור החיים

יח. ויגש אליו. לל"ד למה הולך לומר ויגש
אחר שקרוב אליו היה ומדבר עמו עד
עתה, ורז"ל דרשו (צ"ר ל"ג) יעוין שס דבריהס
ולל"ד פשט הכתוב. עוד לא היה לריך לומר חייבת
אליו ומובן הדבר. עוד לל"ד אומרנו כי אדוני לא
נודע הריאני למה, ואס לכל יחר אפו היה לו
לאומרנו סמוך לואל יחר וגו'. עוד לל"ד אומרנו באזני
אדוני, ורז"ל אמרו (שס) שיכנסו דבריו באזניו וזה

דרכ דרש. עוד לל"ד כוונת אומרנו כי כמוך כי לא
נודע נתינת טעם זה להיכן חוזרת ואדרבא לל"ד
שהוא גדול כפרעה יקפיד על מיעוט הכהגת כבוד
וגדולה. אכן פשט הכתוב הוא כי דבר ידוע הוא כי
מנהג המלכים ישבו לפניהס גדולי המלכות ושריהס
ויועליהס והיה אס צא איש על דבר משפט או דבר
מאת המלך לא יעמוד בהפסק בין המלך ושריו
היושבים ראשונה במלכות וחוץ לעגול יעמוד ושס

ידבר, וכמו כן הוה
ויגש אליו פי' שני
המלך וצין השריכ
המלך. ועיין מה ש
יומא (ד') בשינוי תו
המלך שיחרכה לו
אדוני ידבר נח עב
זולתך וזה לא יתנ
שלא ימכר להחכ
מהמוסר, והוא או
כי דרך זה יעשוה
לזה לא עבד לאל
הדבר כי כמוך י
בגמרא (ע"ז י"ג)
לנחת למלכא וכל
היה נולח יהודכ
בסכנת מות מדין
הוא פרעה לזה ל
אשר ע"כ מבקש
שינלחכו בטענות
למלך שחייב כיון
כי כמוך וגו' ע"ד
(ה"י) ואס ידבר ב
שס יעשו למלך ו
המלך עושה דבר
ויעליו את לבו לז
ממחילתו לדבר ב
הוא איש חסד וז
תקלה ב"מ. ובדר
דרך אומרנו (משל
האדם לאדם, ולא
עליו לרחמים וי
ולחצבו"י) כדי ש

א) שתיבת אליו מתי
זולת יוסף והמליך, וי
אליו, בלב ולא ברגל.
עמהס. (ז) פי

כפרעה: יט אדני שאל את עבדיו
לאמר היש לכם אב או אח: כ ונאמר
אל אדני יש לנו אב זקן וילד זקנים
קטן ואחיו מת וייתר הוא לבדו לאמו

יט רבוני שאל ית עבדוהי למימר
האית לכון אבא או אחא:
כ ואמרנא לרבוני אית לנא
אבא סבא ובר סיבתין זעיר
ואחיהו מית ואשתאר הוא

לקט בהיר

רש"י

שימח עין שאמרת לשום עיך עליו (כ"ה) ד"ה כי
כמוך כפרעה חס חקניעני אהרוג אותך ואת אדוניך
(כ"ה): (יט) אדני שאל את עבדיו. מתחילה
בעלילה בלח עליו (י"ט). למה היה לך לשאול כל אלה,
בתך היינו מבקשים או אחותינו אחת מבקשים,
ואע"פ כן ונאמר אל אדוני לא כחדנו דבר (כ"ה - חנה):
(כ) ואחיו מת. מפני היראה היה מוליח דבר שקר
מפיו (כ), אמר, חס אומה לו שהוא קיים ואמר
הביאהו * אללי (מ"ח): לבדו לאמו. מאותו *
שניי נשחאות הביארה מאותה.

עמו הגם שיגנוב, ודרך זה הג' יותר מתאים בפשט הכתוב
מדרך הב' באומרו כמוך כפרעה לשון הוא פי' ענעך כענע
פרעה, ולדרך הב' היל"ל תהיה כפרעה, אבל נתינת טעם של
"כי" עדיין אינו מיושב, ולדרך הד' נכון הנתינת טעם עז"ה
אל יחר אפך כי חס יחר אהרוג אותך ואת פרעה, גם נכון
ענין פרעה לכאן, אבל תיבת כמוך אינו נכון שהיל"ל אשים
אותך כפרעה, לזה הולך לכל הד' דרכים (ג"א), ופשוט
הוא שאין דעת חז"ל לומר שיהודה אמר דברים אלו, אלא
לומר לומר שכונת מחשבתו נראה בולט ויכר מתוך דבריו
וכנ"ל: (יח) מאחר שהמכוון כאן הוא לומר לו שאתה היית

הגורם להביא את הקטן היה לו להתחיל אדוני גור עלינו להורידו וכו', אלא ודאי זו מן המוכחה והקבלות, ועדיין מיותר
הוא מה שאמר ונאמר אל אדוני וכו' היה לו להסמך תוכחה השניה ותאמר אל עבדך הורדוהו וכו', אלא ודאי גם זו מן
המוכחה, שאע"פ שראית מדת השמות שלנו וענותותינו היחירה שהגם שידענו שהיא עלילה אע"פ אמרנו ולא כחדנו, לא
מפני זה נחרך לך ותאמר אל עבדך הורידוהו (רא"ם): (יט) פי' והראיה שעלילה היתה, שמה לך ולמשפחותינו, וכי מי
שנא לעשות מסחר על עסקי משפחתו שואלים אותו או על עסקי ממון שואלים אותו, ולו יהיה שחשדה אותו בריגול ותקרא
אותו מכל זדדים כנהוג באיש הנמשד, היה לך קודם לשאול ולחקור בעיקר ענין הריגול, למה באתם, והיאך באתם, היכן
אכלתם, ומה ראיתם בדרך וכדומה ואח"כ חוקרים בדברים הנדדיים, ושאלת המשפחה הוא רק לגורך החימון (ג"א), ואמר
בדרך זה, ולא להפך אחותך ובתנו, או בתך ובתנו, או אחותך ואחתינו, כי מן הסתם חלה הגדולה במלך כדקא יואת שהמלך
יהיה חותם והם יהיו חתניו או אחי אשתו של מלך, והם הקטינו את עצמם שאינם ראויים להיות חותן המלך רק חתנו, גם
אינם ראויים ליקח אחות המלך (רא"ם), גם הסגרא כן נותנת שהאב הוא זה המשיא בתו, וזה הנהוג בעולם, לזה השאלה
היותר קרובה היא וכי אחד מאתנו ראה לקחת בתך שרית לדעת משפחותינו, אבל להפך מאחר שדרש משפחות כולם היותר
קרוב לומר שאין רגונו לקחת בת אחד מהם אלא אחות כולם, ואזיהם לא היה שם שידרוש ממנו משפחתו (מהדרש"ל),
עוד אפשר שדברו ע"פ האמת, שיוסף היה בא עבד למצרים ואין לו שם אחות רק בת אפשר שהיתה לו, והם לא היו להם
אלא בת אחת לאשר, אבל אחות היתה לכולם (יפ"ח): (ב) ושקר הוא שהלא לא היה אצלו בחוקת מת, כי למה ימות והוא

אור החיים

יהיה עבד, הג' רמז הכתוב כי השררה אליו הוא
נתונה, וזה שיעור הדברים כי תלוי כינוי תיבת
אדוני כי הוא המלך, ואומרו ידבר נא פירוש ידבר
עתה בזינוי עבדות לפי שעה אבל אין הדבר עומד
כן כי יהודה הוא המלך וכסאו יכון עולם. עוד

אור בהיר

(י) פי' נתנו לו אמירה זאת בפיו לרמוז, והוא לא ידע, וכן ברמז הסמוך. (יא) שחקרה אדוני.

בכחודוהי לך
להי: כא ואמר
לתי ואשוי
כב ואמרנא
עולימא למשו
ישבוק ית אבו
לעבדיך אם
ועירא עמכון
אפי' כד ויהו
אבא וחוינא ל
כה ואמר אבון
זעיר עיבורא
נבול למיחת

האם (כ"ה) אין לו
חס יעזוב (כ"ב) א
היה דעתם כן, א
ספק ספיקא זו
ולזה הלכנו לבק
אמו קיימת שהכ
זה בן רחל עכ"ל
קצר הזה השמיע
תיבת "חס" של
שם יעזוב ימוז

הדברים (י"ג), לו
אצו ואם לא
ובתחיל לומר
היתה שאלת
ממנו אלא כי
בהכרח לאמר
באומרו לאמ
המחייב אות

(יב) ולא די

וַאֲבִיו אָהָבוּ: כֹּא וְהִתְאַמֵּר אֶל-עֲבָדָיָהּ
הוֹרְדָהּוּ אֵלָי וְאֲשִׁימָה עֵינַי עָלָיו:
כב וַנִּתְאַמֵּר אֶל-אֲדָנָי לְאִיּוֹכֵל הַנֶּעֱר
לְעֹזֵב אֶת-אָבִיו וְעֹזֵב אֶת-אָבִיו וּמֵת:
כג וְהִתְאַמֵּר אֶל-עֲבָדָיָהּ אִם-לֹא יֵרֵד
אֲחֵיכֶם הַקָּטָן אֲתֶכֶם לֹא תִסְפְּוּ
לְרֵאוֹת פָּנָי: כד וַיְהִי כִי עָלִינוּ אֶל-
עֲבָדָהּ אָבִי וַנִּגְדַּלְוּ אֶת דְּבָרַי אֲדָנָי:
כה וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שְׁבָרוּ-לָנוּ מַעֲמַד
אֶכֶל: כו וַנִּתְאַמֵּר לֹא נוֹכֵל לְרֵדֵת אִם-יֵשׁ

בְּחֹדְרוֹהִי לְאִמָּה וְאָבוֹהִי רַחִים
לָהּ: כֹּא וְהִתְאַמֵּר לְעֲבָדָיָהּ אֲחֵיחֹדְהִי
לְוֹתִי וְאֲשִׁי עֵינַי עָלֶיהֶן:
כב וְהִתְאַמֵּר לְרַבּוֹנִי לֹא יִבּוֹל
עוֹלָמָא לְמִשְׁבַּק יַת אָבוֹהִי וְאִם
יִשְׁבּוֹק יַת אָבוֹהִי וּמֵת: כג וְהִתְאַמֵּר
לְעֲבָדָיָהּ אִם לֹא יַחֲוֹת אֲחֵיכֶוּן
זְעִירָא עִמְכֶוּן לֹא תִסְפְּוּ לְמַחְזִי
אִפִּי: כד וַיְהִי כִּד סְלִיקְנָא לְעֲבָדָהּ
אָבָא וַחֲוִינָא לָהּ יַת פְּתָנְמִי רַבּוֹנִי:
כה וְהִתְאַמֵּר אָבוֹנָא תוֹבוּ זְבוּנֵי לָנָא
זְעִיר עִיבּוֹרָא: כו וְהִתְאַמֵּר לֹא
נִבּוֹל לְמִיחָת אִם אֵית אֲחֻנָּא

לקט בהיר

רש"י

האם כ"א אין לו עוד אח: (כב) ועזב את אביו ומת. ממכר לעבד ורוכז עבדים קיימים ושלמים, ואין קושיא שהם הם יעזובו כ"א אח אביו דואגים לנו שמא ימות בדך, לא אמרו כן בפעם ראשון, שזמה שאמרו והאחד אינו יכול להיות פירושו שהוא נחוקת מת, והגם שזעה שאמרו לא היה דעתם כן, אבל עתה אמר שכן היה כוונתם, ומה שהלכו לנקשו מפני ספק ספיקא שנשאר דלמא הוא חי, אבל לא מפני ספק ספיקא זו יכול לומר להם הביאוהו אלני (ג"א), עוד אפשר שזה"ל כשאמרו והא' אינו פירוש אינו נמנע לפנינו, ולזה הלכנו לנקשו, אבל כאן אמר "מת" שאחר החיפוש הוכחנו לדעת שמת (ב"ב): (כא) ז"ל הפסיקתא זוטרתא: וכי אמו קיימת שהם אומרים "לאמו" (פי' היל"ל מאמו) אלא ויותר הוא לבדו זכר לאמו, שאמו מתה, וכל הרוחה אותה אומר זה בן רחל עכ"ל, ודייק רש"י בלשון "מאותה" האם, ולא אמר מאמו כי מנלנה שגדלתו כאמו היה לו אח: (כב) נמנע קצר הזה השמיענו רבינו ה' דברים, ה' הגם שחיבת עוב וחיבת מת הם לשון עבר הוא"ו שבראשם מהפכס להבא, ב' הוסיף חיבת "אם" שלא יסכן לומר שיעזוב וימות, ופשוט שהכוונה אם יעזוב, שהוא נחית טעם על לא יכול לעזוב, ג' היאך אמר שאם יעזוב ימות, הלא ראינו שעזב ולא מת, אלא ודאי קברא הוא שימות ודואגים לנו שימות, ד' אין הפי' שאביו ימות

אור החיים

הדברים כ"א, לומר כי לך ההכרח לקחו בנימין מאח אביו ואם לא יראהו עמכם ימות אביו מדאגתו. והתחיל לומר אדני שאל את עבדיו"י פירוש לא היטה שאלת אדם לכיוולא בו שיוכל למנוע החשובה ממנו אלא כי היטה מאת אדוני לעבדיו וכיון שכן בהכרח לאמר לך"י) חמיחתן של דברים. עוד יראה באומרו לאמר כי מלבד השאלה עשית לנו דבר המחייב אותנו לאמר לך בלא העלמה כי עשה אור בהיר

אור בהיר (יב) ולא די להחיל מפסיק ל' ועתה כנז"י וגו'. (יג) ולא אמר אתה שאלת אומנו. (יד) זה פירוש חיבת לאמר.

אונקלוס

בראשית מד ויגש תקפד

והוֹלִידוּ עֲבָדֶיךָ אֶת־שִׁיבַת עֲבָדֶיךָ
 אָבִינוּ בִּיגוֹן שְׂאֵלָה: לֵב כִּי עֲבָדֶיךָ
 עָרַב אֶת־הַנֶּעַר מֵעַם אָבִי לֵאמֹר אִם־
 לֹא אָבִיאֲנֹו אֵלֶיךָ וְחָטַאתִי לְאָבִי כָּל־
 הַיָּמִים: לֵב וְעַתָּה יִשְׁבֶּנָּא עֲבָדֶיךָ תַּחַת
 הַנֶּעַר עֶבֶד לְאֲדֹנָי וְהַנֶּעַר יַעַל עִם־
 אָחִיו: לֵב כִּי־אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל־אָבִי וְהַנֶּעַר
 אֵינְנֹו אִתִּי פֶּן אֶרְאֶה בְרַע אֲשֶׁר יִמְצֵא

ית שיבת עבדך אבונא ברוונא
 לשאלו: לב ארי עבדך מערב
 בעולימא מן אבא למימר אם לא
 איתנה קותך ואחי חטי לאבא כל
 יומיא: לב וכען יחב בען עבדך
 תחות עולימא עבדא קרבני
 ועולימא יסק עם אחוהי: לב ארי
 אבדין אסק לות אבא ועולימא
 ליתוהי עמי דלמא אחוי בבישו

לקט בדיר

רש"י

פירושו שהגם שיאמין לנו שהוא מי והוא עבד, אעפ"כ מאחר שיראה שאינו צא אללו בחזרה מיד ימות אציו (ג"א): (כו) פי' קושיא זו חסר מן הכתוב, ונשאר צבת, ונריך להוסיף עליו, שבלא זה על מה חוזרת נתינת טעם של כי עבדך וכו' (רא"ם): (כו) מה שנראה דבר זה כסתירה עם מה שכתב רבינו צפ' מקץ מ"ג ט' כבר תירצנו שם פי' גבורת מלחמה, ולמלחמה פי' לטכסיסי מלחמה שאני מלומד יותר ממנו בדעה ובתחבולות, ובש"ח כתב שגבורה הוא כלל, מלחמה ושימוש הם פרטים, כלומר אני גבור ממנו בין למלחמה ובין לשימוש, וזה אינו, כי תשובות בדבר, חדא מפני הוא"ץ של ולמלחמה, הרי שאין זה פירוש אלא דבר

(ש"ט): (לז) כי עבדך ערב את הנער. וא"ת למה* אני נכנס לחגר יותר משאר אחי^{כ"ו}, הם כולם מבחוק ואני נתקשרתי* בקשר חזק להיות מגודה צד עולמות^{כ"ז} (תנח"כ"י - ילקוט ק"ה): (לג) ישב נא עבדך וגו'. לכל דבר אני מעולה^{כ"ח} ממנו, לגבורה^{כ"ט},

שינוי נוסחאות מה. אבא אבי נקשרתי.

עיי"ש: (כח) שאל"כ למה יוסף לחילוף (רא"ם): (כט) פי' גבורת מלחמה, ולמלחמה פי' לטכסיסי מלחמה שאני מלומד יותר ממנו בדעה ובתחבולות, ובש"ח כתב שגבורה הוא כלל, מלחמה ושימוש הם פרטים, כלומר אני גבור ממנו בין למלחמה ובין לשימוש, וזה אינו, כי תשובות בדבר, חדא מפני הוא"ץ של ולמלחמה, הרי שאין זה פירוש אלא דבר

אור החיים

והצגתיו לפניך, שלוחו של אדם כמוחו:
 לד. כי איך העלה וגו'. פירוש בלא טעם האמור שאמר וחתאתי וגו' איך העלה וגו'. ועוד אולי שנתן טעם למה שאמר בתחילה (ט"ז) הננו עבדים וגו' גם אנחנו וגו'^{כ"א}, כי איך העלה וגו' פן אראה ברע, וכשלא יעלו כולן לא יראה וגו'. עוד יכוין להשיב לטענת אשה חכמה ששלה יואב לדוד (ש"צ י"ד) כי קמה המשפחה להרוג את מכה אחיו וחמיתוהו צנפא אחיו וגו', והנה הוא הגדון שלפנינו כי כשיגיד יהודה לאציו כי

הנה"י) הרי זה מגיד כי ישנו בנמצא אלא שעדיין לא ראהו עד עתה. עוד יראה באומרו אך טרף וגו' פירוש אך מיעוט דוקא בעריפות אבל צמה שאמר (שם ל"ג) חיה רעה אכלתהו"י) שאמרו ז"ל (ב"ר פ"ד) שנתכוון אל אשה פועיפר בזה אין מיעוט כי כבר צעונות היה מה שהיה שגרמה לו לאבד י' צנים שעחוד היה להעמיד י"ב שצטוים כאומרים ז"ל (סוטה ל"ו:) ובאמלעות הרשעה נשרו ממנו י' טיפות ולא ילאו ממנו אלא ב':
 לג. ישב נא עבדך. והגם שאמר (מ"ג ט')

אור בדיר

אציו. יח) שלכאורה אמר שאמר טרף טרף מה מקום לומר לא ראיתיו עד הנה. יח) כי יעקב כשראה הכמות טבולה בדם אמר ב' דברים, הא' טרף טרף, והב' חיה רעה אכלתהו, ועתה אמר אך טרף, שדבר זה שטרף הוא במיעוט, אבל הב' אינו נמנע, וישנו. כ) ואם לא יעלה ויראה ברע לא יתחייב נידוי בחמיה. כא) וישאל אותו יוסף האך הסכמת לישראל פה, הלא חייב אתה

אחינו הקטן אתנו וירדנו ביילא נוכל
 לראות פני האיש ואחינו הקטן איננו
 אתנו: כו ויאמר עבדך אבי אלינו
 אתם ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי:
 כז ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף
 טרף ולא ראיתיו ערהנה: כח ולקחתם
 גם את זה מעם פני וקרדו אסון
 והורדתם את שיבתי ברעה שאלה:
 כט ועתה פבאי אל עבדך אבי והנער
 איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו: שני
 לא והיה בראותו כי אין הנער ומת

ועירא עמנא ונחות ארי לא נכול
 למחזי אפי נברא ואחונא ועירא
 ליתוהי עמנא: כו ואמר עבדך
 אבא קנא אתון ידעתון ארי תרין
 ילדת לי אשתי: כז ונפק חד
 מלותי ואמרית ברם מקמל קמיל
 ולא חותה עד פעון: כח ותדברון
 אף ית דין מן קדמי ויערענה
 מותא ותחתון ית שבתי
 קבישתא לשאול: ל ובען כמיתי
 לות עבדך אבא ועולימא ליתוהי
 עמנא ונפשה חביבא לה
 כנפשה: לא ויהי כד יחזי ארי
 לית עולימא ומית ונחתון עבדך

ית שיבת עבדך
 לשאול: לב ארי
 בעולימא מן אבא
 איתנה לותה ואהי
 יומיא: לג ובען ית
 תחות עולימא
 ועולימא יסק עם
 אבדון אסק לות
 ליתוהי עמי דלמו

לקמ בהיר

רש"י

מלערו שדבר זה אין לו טעם, כי למה ימות אם בנו אהובו
 יעוזב אותו לימים או שבועות, אלא בנימין ימות, ה' נוסח
 טעם למה אם יעוזב ימות, לפי שטבע משפחה זו כן הוא
 לפי חולשתם וטורח הדרך טבע שלהם שלא לעמוד בו, כי גם
 אמו צדק מתה (רא"ם), ולפי"ז מה שאמר הכתוב ועוז את
 אביו, החסרון לאו דוקא שיעוזב את אביו, שאפילו ילך אביו
 עמו אינו מועיל, כי רחל מתה צדק הגם שיעקב היה עמה,
 אלא הכוונה שיעוזב את ביתו וילך צדק (נח"י): כג כבר אמר יהודה ועוזב את אביו ומת, ושם לא אמרו חז"ל צ"ר
 כלום שפירשו פשוט כמו שאמרנו שם שדואגים אנו מסכנת דרכים שנטבע הוא להיות הדרך מסוכן, וכאן הוסיף לומר אסון
 פי' חוץ לדרך הטבע, וע"ז קשה וכי בבית לא יקראנו אסון, לזה אמרו חז"ל שהשטן מקטרג וכו', כלומר חוץ סכנת הדרך בא
 השטן וטוען שעמה בא העת לשלם לאדם זה מה שהגיעו כבר, וכוה ניחא מה שהביא רש"י מאמר חז"ל זו עוד הפעם הגם
 שהביאה צפרשא מקץ, כדי לפרש דברי יהודה הכפולים (ג"א): כד ההכרח לזה, מדעשה הכתוב מעשה יוסף הקדמה
 לכאן, גם אמר ילדה לי "אשתי" ולא אמר ילדה רחל, הלא ד' נשים היו לו, וגמר אומר ולקחתם "גם" את זה, מכל זה נראה
 שכל השלשה ציחד יגרמו הורדת שבתו שאלה (רא"ם): כה שאין לומר ומת הנער, ויהיה פירוש שם לא יעלה עם
 אחיו יחשוב אביו שמת ולזה ימות גם אביו, זה אינו, כי למה יחשוב כן הלא יאמרו לו שהוא עבד במצרים ואינו מת, אלא ודאי

(ש"ט): (לז) כי ע
 למה* אני נכנס לר
 מבחון ואני נתקשר
 עולמותי (תנח"ך כ"י)
 וגוי. לכל דבר א
 שנינו נוסחאות * מה * א
 עיי"ש: כח) שאל"י
 מלומד יותר ממנו בו
 ממנו צין למלחמה וכו

הנה"י) הרי זה כ
 לא ראהו עד עתה
 פירוש אך מיעוט
 (שם ל"ג) חיה ר
 פ"ד) שנתכוון אל
 כבר צענונו הרי
 צניס שעתיד הרי
 (סוכה ל"ו): וכו
 טיפות
 לג. ישוב נא

אור החיים

לחזק עלינו לכל נראה פניך זולתו והודיענו הדבר
 לאבינו ולא הועיל לשלוח אותו עד אשר כלתה
 התבואה וגו' והולכנו להורידו: (יז) רק נצרת שגלה מעל שלמן

אור בהיר

(יז) וכל זה הקדמה לאמת דבריו צאמרו והיה כראותו וגו' ומת. (יז) פירוש נפל נבואה צפוי. (יז) רק נצרת שגלה מעל שלמן

אביו. יד) שלמא
 אמר צ' דברים, הא'
 וישנו. כ) ואם לז

וְשָׁמַר תּוֹרַת אֱשֶׁרֶהוּ: יֵשׁ בְּדַבְרֵימָּ לֹא-יִוָּסֵר
 עֶבֶד פִּי-יִלְכִין וְאִין מַעֲנֶה: כַּחֲזוֹת אִישׁ אֵץ
 בְּדַבְרָיו תִּקְוֶה לְכַסִּיל מִמֶּנּוּ: כֹּא מִפְּנֵק מִנְעַר
 עֲבָדוֹ וְאַחֲרֵיתוֹ יִהְיֶה מָנוֹן: כִּבְאִישׁ-אֶף יִגְרֶה
 מְדוֹן וּבַעַל חֲמָה רַב־פֶּשַׁע: וְכַגְּזָאוֹת אָדָם

וְדַבְרֵי אֲוִרְתָּא טוֹבוֹתֵי:
 יִמְבַמְלֵי לֹא מִתְדַרְי
 עֲבָדָא דִּידַע גִּיר וְלֹא
 כָּלִיעַ: כֹּאִין חֲזוֹתָא גְבֵרָא
 דְּמַעַרְקָלִין מְלוֹי סַפְיָא
 דְּטַב הוּא סְכָלָא מְנִיָּה:
 כֹּא מִתְפַּנֵּק מִן טְלוֹיָתֵיהּ
 לְעֲבָדָא גְהוּי וּבְאַחֲרֵיתֵיהּ
 יִהְיֶה מְנַסָּה: כִּבְגְבֵרָא רַגְזָא מְגַרְגַּ תִּיגְרֵי וְגְבֵרָא חֲמָתָא סַגִּיעִין חוֹבוֹי: כִּנְרַמוֹתָא דְּבֵר דְּבֵר נִשְׂא

רש"י

יפצע עם. כשגורמנין ישראל שהנעוזה מסמלקה מהם על ידי שהם מלעזים צנזאים, יפרלו צם פרלות ויולאין למרצות רעה: (יט) כי יבין ואין מענה. כיון שרואהו שמוכיחו, שותק, והוא חוזר ומקלקל, לכן רריך לייסרו צמכות ועונשין. ולא דיצר על עזר ממש, אלא על כל הממרים דברי השופטים: (כ) אץ בדבריו. ממחר ונצהל להשיב: תקוה לכסיל ממונו. יש לכסיל תקוה יומר ממנו: (כא) מפנק מנער עבדו. יצר הרע: מנון. שליט. וכן לפני שמש יעון שמו (פהליס עז י) וכן כל יין שנמקרא, שהיין קס חמת אצו לשלוט נכסיו: (כב) איש אף יגרה מדון. כמשמעו מדון מידת הדין:

מצודת דוד

המאור שבה מחזירו למוטב: (יט) בדברים. רוצה לומר בדברים לבד זולת השבט לא יקבל מוסר, כי אף על פי שיבין דברי המוסר אין מענה בפיו לומר אעזוב דרכי: (כ) חזית. אם ראית איש הממהר בעניניו, דע אשר יש להכסיל תקוה להצליח בעניניו יותר ממנו אם יעשה בישוב הדעת: (כא) מפנק. המענג את עבדו מנערותו עודו לא נטה שכמו לסבול עול עבדות, הנה באחרית ימיו יהיה הוא שר ושליט על הארון, כי יגבה לבו ויחדל מן המלאכה, והוא מוטל על הארון לתת לו די מחסורו: (כב) איש אף. הכעסן דרכו לחרחר ריב עם הבריות: רב פשע. כי בעת הכעס לא יבחין בתקון מעשיו, וכמו שאמר רבותינו ז"ל (נדרים כב) הכועס אפילו שכונה אינה חשובה נגדו:

אבן עזרא

אשרהו. אחרים יאשרוהו ברבות טובתו: (יט) בדברים. בלבד לא יוסר עבד, בשבט ותוכחות ראוי ליסרו: כי יבין. אף על פי שיבין המוסר, לא יענה למייסר לומר כן אעשה: (כ) אץ בדרכיו. ממהר לדבר, או ממהר בעניניו: תקוה לכסיל. מפורש בשני ענינים בפסוק ראית איש חכם בעיניו (לעיל כו יב):

מדרשי חז"ל

(כא) מפנק מנער עבדו וגו'. יצר הרע מסיתו לאדם בעולם הזה, ומעיד עליו לעולם הבא, שנאמר: מפנק מנער עבדו ואחריתו יהיה מנון. שכן באטב"ח של רבי חייא, קורין סהדה מנון. (סוכה גב:). א"ר אבין: כל מי שהוא מפנק את יצרו בנערותו, סופו להיות מושל עליו בוקנותו. מאי טעמא: מפנק מנער עבדו ואחריתו יהיה מנון. (ילקוט"ש). (כב) ובעל חמה רב פשע. אמר רבה בר רב הונא, כל

תְּשַׁפְּלֵינָהּ וּמִן דְּמִפְּיָא
 רוּחֵיהּ נִפְלַג נִפְלַג יִקְרָא:
 כִּדְפַלַּג עִם גְּנָבָא סְנִי
 נִפְשִׁיהּ נִפְסַק מוֹמְתָא
 וְלֹא מוֹדָה: כַּהִטְלוֹמְיָא
 דְּבֵר נִשְׂא עֲבָדָא לִיה
 תְּקוּלָתָא וְדִמְסַפֵּר
 פְּאַלְהָא נַעֲשִׂין: כוּסְגִיעִי
 דְּבַעֲזִין אִפִּי דְשִׁלְיָא וּמִן
 קָדָם אֲלֵהָ דִּינִיה דְּגֵבֵר

(כג) יתמוך כבוד. יקצי
 חמיד: (כד) אלה ישמע. סמ
 פלוני שגנב לי כך וכך, וממוך
 מגיד: (כה) חרדת אדם
 הוא, מוקש עזירה ימן סרי

מצודת צ

(כד) אלה. שבועה. כמו ושמעה
 (כו) משפט. ענינו דבר הראוי. וכן
 יל י:

הגניבה, ועל כי חלק עמו לא
 עליו מקרה רע הוא יוסיף ל
 הבוסה בה' ולא יחדר ביותר
 ליתן להם שררה מה כאילו
 (ברכות נה) אפילו ריש גרותא נ

(כג) יתמוך כבוד. אפילו ב
 יפיל מעליו כבודו, או
 (כד) שונא נפשו. שהאלה ת
 יגיד הגנבה, כענין וכלתו
 (כה) חרדת. פועל נופל על
 כמו ויאבד את לב מתנה (ו)

(כד) חולק עם גנב וגו'. משל
 לאחד שטעון כלי ויצא כ
 ואמר ליה מה אתה טעון, א
 תגיד. לאחר זמן מצאו בעל
 אני עליך, אם ראית אדם טעו
 אמר ליה שבועה שאיני יודו
 נאמר: חולק עם גנב שונא נפי
 לים נ

(כג) נאות אדם תשפילנו וגו'. כל מי שבורח מן השררה,
 השררה יורדת אחרו. (ילקוט"ש)

תרגום יונתן

משלי כט

רצא

תִּשְׁפִּילְנֹו וּשְׁפַל־רוּחַ יִתְמַךְ כְּבוֹד; כִּדְחֹלֶק
 עִם־גִּבּוֹר שׁוֹנֵא נַפְשׁוֹ אֱלֹה יִשְׁמַע וְלֹא
 יִגִּיד: כַּהֲחִרְדַּת אָדָם יִתֵּן מוֹקֵשׁ וּבוֹטָח
 בַּיְהוָה יִשְׁגֹּב: כּוֹרְבִים מִבְּקָשִׁים פְּנֵי־מוֹשֵׁל
 וּמִיְהוָה מִשְׁפַּט־אִישׁ: כּוֹתוּעֵבֶת צַדִּיקִים
 אִישׁ עוֹל וְתוּעֵבֶת רָשָׁע יִשְׂרָה־דָרְךָ: פ
 כְּדָם אֱלֹהֵא דִיגִיָּה דְגַבְרָא: כּוֹמְרַחֲקָתָא דְצַדִּיקִי גַבְרָא עֲלָא וּמְרַחֲקָתָא דְרִשְׁעִי גַבְרָא

תִּשְׁפִּילְנִיָּה וּמִן דְּמִכְיָא
 רוּחִיָּה נִפְלַג נִפְלַג:
 כִּדְפִלַּג עִם גִּבּוֹר סְנִי
 נַפְשִׁיָּה נִפְסַק מוֹמְתָא
 וְלֹא מוֹדָה: כַּהֲטֹלֹמְיָא
 דְּכַר נִשְׂא עֲבָדָא לִיָּה
 תְּקוּלְתָא וְדִמְסַבֵּר
 פֶּאֲלֵהָא נַעֲשֵׂן: כּוֹסְגִיעִי
 דְּבָעִין אִפִּי דְשִׁלְיָתָא וּמִן
 קָדָם אֱלֹהֵא דִיגִיָּה דְגַבְרָא:

רש"י

(כג) יתמוך כבוד. יקרב אל הכבוד ותומך זו
 ממיד: (כד) אלה ישמע. שמשציעין אותו אם ראית
 פלוני שגנב לי כך וכך, ומתוך שהוא חולק עמו אינו
 מגיד: (כה) חרדת אדם יתן מוקש. מסורס
 הוא, מוקש עצירה יתן חרדה לאדם. דגב אחר

מצודת דוד

מצודת ציון

(כג) תשפילננו. הגאווה עצמה תהיה סיבה להשפיל
 אותו: יתמוך. שועץ הוא את הכבוד שלא תפול ממנו:
 (כד) אלה ישמע. רוצה לומר לזאת שונא נפשו, כי
 הלא ישמע שמשיעין שיכבאו היודעים ויעידו על
 הגניבה, ועל כי חלק עמו לא יגיד וישא עונו ומאבד נפשו:
 (כה) חרדת אדם. החרדה שהאדם חרד בכוא
 עליו מקרה רע הוא יוסיף לו עוד מוקש, על כי לבו כל עמו קרוב
 הוא להיות נכשל בדבר קל, אבל
 הבוטח בה' ולא יחרד ביותר הנה יתחוק אף מהמקרה אשר
 הביקתהו מאז: (כו) מבקשים. ישאלו ויבקשו ממנו
 ליתן להם שררה מה כאילו הדבר מסור בידו, אבל באמת מה'
 כל משפטי איש, כמו שאמרו רבותינו ז"ל
 (ברכות נח) אפילו ריש גרוגתא מן שמיא מנן ליה: (כז) תועבת.
 כמו שאיש עול הוא מתועב לצדיקים כן איש
 ישר דרך הוא מתועב לרשע:

אבן עזרא

אדם שהוא מחריד אחר החורדת תתן מוקש לנפשו:
 ישוגב. השם ישגבהו מפני המחריד. פירוש אחר,
 שיחרדהו השם ויתן לו המוקש שישים ללכוד
 העניים. פירוש אחר, איש מפחד ולא יתן מבטחו
 בשם, יבואהו מה שיירא: (כו) רבים. גדולים, בעבור
 מתנותיו או בעבור עזרו, ומאת השם יבא משפט

מדרשי חז"ל

(כג) חולק עם גנב וגו'. משלו משל למה הדבר דומה,
 לאחר שטעון כלי ויצא מבית חברו, ומצאו חברו
 ואמר ליה מה אתה טעון, אמר ליה טול חלקך ואל
 תגיד. לאחר זמן מצאו בעל הגנבה ואמר ליה משביע
 אני עליך, אם ראית אדם טעון כלים ויוצא מתוך ביתי,
 אמר ליה שבועה שאיני יודע מה אתה סח. על זה
 נאמר: חולק עם גנב שונא נפשו. כשהגנב נתפס, שותפו
 מתחייב עמו ונוטלים נפשו. (ויק"ד פ"ו).

מסורת המדרש
 ד"א גאות אדם זה
 תבור וכרמל וכו'
 מכילתא יתרו (בחדש)
 פ"ד, מגילה כט, ב"ר
 ע"ט, א. ש"ט סת, ט.
 פס"ד שם, י"ש
 שופטים מז, ע"ע לעיל
 פ"א, ת. ד"א גאות
 אדם זה יוסף וכו'
 מרטה יג, פס"ד שם.
 פד"א לט.

יהושע שהרגו שנאמר (שמות יז, יג) ויחלש יהושע את
 עמלק ואת עמו.

דבר אחר גאות אדם תשפילנו' זה תבור וכרמל
 שבאו מסוף העולם מתגאים לומר שאנו גבוהים ועלינו
 הקדוש ברוך הוא נותן את התורה ושפל רוח יתמך
 כבוד' זה סיני שהשפיל את עצמו לומר שאני נמוך ועל
 ידי כן תמך הקדוש ברוך הוא כבודו עליו ונתנה עליו
 התורה וזכה לכל הכבוד הזה כמה דתימא (שם יט, כ)
 וירד ה' על הר סיני.

76 דבר אחר גאות אדם תשפילנו' זה יוסף שהנהיג
 שררה שהיו אומרים לו אחיו לפניו 'עבדך אבינו' והיה
 שותק לפיכך נקרא עצמות בתינו שנאמר (בראשית נ, כה)
 והעלתם את עצמתי מזה' ושפל רוח יתמך כבוד' זה

שנלחם אז בעמלק עד — שהרגו, שנאמר: "ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חוב",
 וזכה יהושע לכבוד וגדולה, שנעשה מנהיג ישראל אחרי משה, מאותה מלחמה שנחל בה כבוד והחריב
 את עמלק;

דבר אחר: "גאות אדם תשפילנו" — זה — הר — תבור וכרמל — ההר, שהיום הם
 בארץ ישראל, שהיו מלפנים בחוץ לארץ במרחקים, "והניחו מקומם" (יליש שופטים, מז.) — שבאו
 מסוף העולם (ע"י ב"ר ע"ט, א.) — כשהם — מתגאים לומר: מפני — שאנו גבוהים — אנו
 ראויים לכך — ועלינו הקב"ה נותן את התורה, ולכן, מפני גאותם לא זכו לדבר, אלא: "ושפל
 רוח יתמך כבוד" — זה סיני, שהשפיל — את — עצמו, לומר: שאני נמוך, ועל ידי
 כך תמך הקב"ה — את — כבודו עליו — שירד אליו והשרה עליו את כבוד שכינתו —
 ונתנה עליו התורה, וזכה לכל הכבוד הזה — בזכות היותו נמוך ועניו ושפל שבהרים, כמה
 דתימא — כמאמר הכתוב: "וירד ה' על הר סיני", "וירד" אל נמוך שבהרים;

דבר אחר: "גאות אדם תשפילנו", זה יוסף, שמפני — שהנהיג שררה — על אביו
 — שהיו אומרים לו אחיו לפניו: "עבדך אבינו", "קרוב לחמשה פעמים — היה — יהודה
 אומר — על יעקב אביהם: "עבדך אבי", "עבדך אבי" (ע"י ב"ר ק, ג.), ובכולם הדבר נאמר באזני יוסף,
 והוא שומע" (ב"ר ק, ג) — והיה שותק — לכן נענש. שכמו שכיבוד אב מביא בשכרו אריכות ימים
 (שמות כ, יב): "כבד את אביך ואת אמך, למען יאריך ימך", כן זלוול בכבוד אביו הביא לו קיצור ימים
 (ע"י פרד"א לט.), ולכן "מת יוסף בפני אחיו" (ב"ר שם, ע"י"ש), וכן — לפיכך נקרא "עצמות"
 בחייו, שנאמר — בצוואת יוסף אל אחיו: "והעליתם את עצמותי מזה", שאילו כיעקב כתוב

מסורת המדרש |
 ד. אשר חכמים יגידו
 זה יהודה שהודה וכיו
 סוטה י: ב"ד צט, ח.
 שיטה חדשה פ"ב.
 שמו"ד טו, ה. אג"ב פב.
 ב. ראה כ"ד נו, ד. פה.
 יב. שמו"ד ל, יט ובג"ש.
 לעיל ט. יז. ע"ע ב"ר צח.
 ה.

יהודה שהשפיל עצמו לפני יוסף בשביל בנימין (שם מד, יח) 'ידבר נא עבדך דבר' (שם שם, לב) 'פי עבדך ערב את הנער', (שם שם, לג) 'ועתה ישב נא עבדך וגו'' אמר רבי ברכיה הפהן בר רבי בשם רבי לוי אמר הקדוש ברוך הוא יהודה אתה השפלת עצמך מפני אחיה הקטן הימך חיה כשיוקם המשכן ויבואו השבטים להקריב אין אחד מהם מקריב ראשון לפניך אלא חולקים לך כבוד ואתה הוא שתקריב ראשון הדא הוא דקתיב ויהי המקריב ביום הראשון וגו' למטה יהודה וגו'.

ד. 'המקריב וגו' הדא הוא דקתיב (תהלים עו, ב) 'נודע ביהודה אלהים וגו' זהו שאמר הכתוב (איוב טו, יח) 'אשר חכמים יגידו וגו' זה יהודה שהודה ונאמר (בראשית לח, כו) 'צדקה ממני' ולא כחד מיצקב ומשם ולפי שהציל

(בראשית מז, כט-ל): 'אל נא תקברני במצרים, ושכבתי עם אבותי ונשאתי ממצרים וקברתני בקבורתם', ולא נאמר 'עצמות', ועונש והשפלה היא זו להאמר כך מחיים, 'ושפיל רוח יתמך כבוד', זה יהודה, שהשפיל את עצמו לפני יוסף בשביל בנימין — אחיהם, כשיוסף רצה לעכב את בנימין במצרים ויהודה נגש אל יוסף לדבר אליו על הדבר, נאמר שם, שיהודה, שהיה גדול בשנים מיוסף, אומר ליוסף: 'בי אדוני, ידבר נא עבדך דבר באוני אדני, ואל יחר אפך בעבדך', ואומר לו: 'כי עבדך ערב את הנער מעם אבני', ואומר לו: 'ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני', כמה פעמים הוא משפיל עצמו לקרוא לעצמו 'עבד' ליוסף, בשביל הצלת בנימין אחיו, ולכך זכה לכבוד, כאשר — אמר רבי ברכיה הכהן בר רבי בשם רבי לוי: כך — אמר — לו — הקב"ה: יהודה, אתה השפלת את עצמך מפני אחיך — יוסף — הקטן הימך, 'בשביל אחיך — בנימין — הקטן שבקטן הימך, חייך' (פס"ר שם) — מביטח אני לך — כשיוקם המשכן ויבואו השבטים להקריב — 'קרבנות' (שם), לחנוכת המזבח, אין אחד מהם מקריב ראשון לפניך, אלא חולקים לך כבוד — שאף שאין אתה הגדול בין האחים, אתה תהא נכבד מכולם — ואתה הוא שתקריב — ביום — ראשון, הדא הוא דקתיב: 'ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו, נחשון בן עמינדב למטה יהודה, וקרבונו ... זה קרבן נחשון בן עמינדב'.

ד. 'ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו, נחשון בן עמינדב למטה יהודה', ואף שיהודה הוא לא הגדול שבשבטים, הקריב נשיאו ראשון, הדא הוא דקתיב — זה שאמר הכתוב: 'נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו' — ה' נודע וגדול שמו כישראל על ידי יהודה, זהו שאמר הכתוב: 'אשר חכמים יגידו, ולא כחדו מאבותם', הם החכמים אשר הגידו עוונם ולא העלימו מאבותם להגיד ולהתודות על עוונם, זה יהודה, שהודה — על מעשהו בתמר — ואמר: 'צדקה ממני', ולא כחד — מאביו — מיעקב, ומשם — בן נח, שהיה אביה של תמר, שכבר לא היה

תמר ושני בניה יהודה הוציאוה מפכשן האש די בריה אלההון ד טעם די כל עם אלהים וגו'.

דבר אחר אריות והצל די כתב לכל עממי מלכותי להון זא

בין החיים בעולם הזה ואת שני בניה, שהיחו בניה מן השריפה, בתחילה שממנו היא מ שהציל, שלש נפשות ו להלן כאן) — מכבד דכתיב — שמהוש שדרך מישך ועבד נ עם אומה ולישן די קבל די לא איתי אלה מישאל ועזריה, אשר ע כל עם אומה ולשון מנותחים יעשה וביתו הכתוב: 'נודע ביהו ועזריה, ה' נודע וגדול

דבר אחר: 'נזוז המלך — לגוב ארי דכתיב — משיצא כ בכל-ארעא, שלמכון ישג אלהה די זניאל די הו ומציל ועבד אתין ו לכל העמים האומות ו שלטון מלכותי יהיו י

11

אי' סונוי שום ממש לנת' ו' ונמנע מזה דקפסה היחה כשאיחה בת' כ' וליח בה משא והסמא
שמי דמדה קרה בה' ק' כבה כ' לחסא ונפטר לומר דגם רש"י כיון לזה כתיב' שרדי אונה
שמי עשויין אלה שזוחק לומר שרש"י רוח כמלוח קפירות לזה אמנם כבוד' און לו שבו זה ושפיר
יש לם כתיב' וד"ק :

(הגדה) ד' קיד ע"א גמרא אינו נאמן כפוף נאמן פסוס הכופין לך הכמוב כפוסה
על כפיפותו מכאן פנתה כו' ע' בהשקפה מ"א מה שפי' זה
לעיל' נראה ע"מ מ"ס כש"פ ח"א ח"א ק"ג לגבי כריעות ד"ה שאל יכרע באלמנא מהניו ורשאו
ישאל זקוף אלה גם רשאו יוכן כלאמון ע"כ' והיינו דקאמר הכא הוסיף כו' דלאמן כפוף ס"ד
כפיפה אלמנא מהניו ולא רשאו והוסיף לך גם כפיפה הרשא והיינו שסיידיקוקא כולן ומכאן פנתה
מרה כמנון רש"י דמנאמן כפוף לא שפתי' כ"א כפיפה הגוף וק"ל וכן לענין זקופיה י"א כי
מיני זקופיה ח' זקופיה קומה הגוף וח' זקופיה הרשא כדמוכה לעיל דמ"ב כגמ' דלמרי' י"א כי
גביה כשה זיין שאלכו בקומה זקופיה והלכיה מיות ברין שהיו מהלכות כו' ומדלוגי לכו אלמנא
דמרי מיני טינהו (רש"י בהוקיף) ובהו אל"ס מ"ג רש"י פ' במקומו חפסוק והרמנו אחסכ
בקומה זקופיה וחל"ס חפסוק ואלך אחסכ קוממיהו שרש"י ג"כ בקומה זקופיה וק' חרתי למת לו
ולמ"י טינהו זיוסוף הקודם כבוד' הוא זקופיה על זקופיה כהרמנו רש"י וק"ל :

(הגדה) ד' קיד ע"ב גמרא ח"א כן פ"י כו' כל המוריד דמעהו כו' הקב"ה סוכין
כ"י טמא' נודי סוכתינו גו' י"א דקדק מ"ס סוכין גס הלשון

בקרס כפול הוא נודי סוכתינו כו' הלא כהנהרף וי"ל ע"פ מ"ס סוכי המוסר דל' מהקויו
האלמנא שכנה זרע לכפלה סוף המוריד דמעהו על ח"כ כשר וכל סיפה דמע מהקן סיפה
מסכרי' כמסכר כמסקר ע"כ' ולכן הקב"ה סוכין כמה תיפוח דמעהו לכיוון ענד מסכר תיפוח
הסוילא לכפלה ומציא ע"ז קרה נודי סוכתה חסכ ע' ככר סוכתה חסכיהו ע"ל והיינו נודי ע' י"א
נוד' א' מה שדדרי' הירודין מהסכ על ע"כ כמבואר בחריכות בס' דעת חסכה שער החפוכה
סדק כ' דמנוליה שכנה זרע לכפלה ממשך' שפע הירודין חון למקומם ויתוקן זה ע"י טינהו
דמעהו כהנהרף הלא כהנהרף פ"י שחשבור דמעהו סיפה ענד סיפה חסכ' :

ד' קה ע"א גמרא שמואל וקרגה הון וכו' אגודל דמכר מלכא חסוכה לנייה דקא' דלו
ועסרי ח"ל שמואל לקרנה גברא רבא קחוי ממטרבא ונתא בעמי'
(כך היה גי' הנה' ופי' כיון דשתי מטיי מיה בודלי' יתוס בעימינו' זיל הדי ליה חקיקתי' איל
שפתייהו לבר ח"ל מנין שפון כוחיין חפילין אלה ע"כ עור בהמה סוכרה ח"ל דלחכי נמטן סוכ'
ובו' ומהר כביך ע' עד לכוף חפילי' שמואל לביתי' כו' ע"כ ע' במדועי' מנח' כרייות
דף מ"ו שכתבה שיש לשים לב לספורים הנראים בש"ס ללא טיך כי לא דבר רק הוא וגם כן
לכך ביאור מתי ק"ל דהו' יחסי אגודל כו' גם מאי בעי חסכ גם ענין מיה דהו' דלו ועסרי
דחמק רש"י כפסודו גב דקאמר גברא רבא ע' וינין דיעד דגברא רבא הוא אלאו' ליה ליהוסי
חקיקתי' גב ח"א חסו י"א לאו גברא רבא און רש"י דפסודו והלגידר' בהו ע"פ גמ' פ"כ דהירודיה
דמקתי' חסכ כי גרסויהו גרסי אלא נראה וכי היכא דמשקן מיה משקן שמשפתי' ע"כ ופרש"י
דמשקן מיה שמשקן והו"ך כוונתו כמ"ס לעיל שמוחזן המלכות כן ופי' הרמ"ה ז"ל שם דקני'
דמעהו ח"ל כהי' שזינו פוסק רק מותר והו"ך לעולם וה"כ גבי שמוחזן י"א כהר' שזינו פוסק
ולא ידעתה מנהו לעולם חבל מהרש"א ז"ל פ"י ע"כ כי היכא דמשקן מיה דוקא כגברא נמון
כמ"ס ח"ק דמעהו דלחכי מנהגה הסוכה למי' ס"ג ומשקן שמשפתי' ל"ב שאל להמלכות
ואו חמטין הסוכה חלליכס ע"כ' וי"מ כיון ד' הפדוסי' דלפי' רשאו רש"י ללמוד דוקא ח"ל נהר
שזינו פוסק כמ"ס לעיל חבל לפי' מהרש"א לח' חסכ' לן חפי' כהר' הפוסק ח"ל קידמה חסכה
מותר והו"ך כגברא נמון כדרכו והס' שמואל וקרגה חסכ חפילי' חסכ' בלימוד מורה ולכן היו
ישפתי' ח"ל חסכ' כהנהרף רק דלמרי' גביין דף ע"ג רב פסא וכך הונא כרייה דל' חסכ' :

שמואל וקרגה הון וכו' אגודל דמכר מלכא חסוכה לנייה דקא' דלו
ועסרי ח"ל שמואל לקרנה גברא רבא קחוי ממטרבא ונתא בעמי'
(כך היה גי' הנה' ופי' כיון דשתי מטיי מיה בודלי' יתוס בעימינו' זיל הדי ליה חקיקתי' איל
שפתייהו לבר ח"ל מנין שפון כוחיין חפילין אלה ע"כ עור בהמה סוכרה ח"ל דלחכי נמטן סוכ'
ובו' ומהר כביך ע' עד לכוף חפילי' שמואל לביתי' כו' ע"כ ע' במדועי' מנח' כרייות
דף מ"ו שכתבה שיש לשים לב לספורים הנראים בש"ס ללא טיך כי לא דבר רק הוא וגם כן
לכך ביאור מתי ק"ל דהו' יחסי אגודל כו' גם מאי בעי חסכ גם ענין מיה דהו' דלו ועסרי
דחמק רש"י כפסודו גב דקאמר גברא רבא ע' וינין דיעד דגברא רבא הוא אלאו' ליה ליהוסי
חקיקתי' גב ח"א חסו י"א לאו גברא רבא און רש"י דפסודו והלגידר' בהו ע"פ גמ' פ"כ דהירודיה
דמקתי' חסכ כי גרסויהו גרסי אלא נראה וכי היכא דמשקן מיה משקן שמשפתי' ע"כ ופרש"י
דמשקן מיה שמשקן והו"ך כוונתו כמ"ס לעיל שמוחזן המלכות כן ופי' הרמ"ה ז"ל שם דקני'
דמעהו ח"ל כהי' שזינו פוסק רק מותר והו"ך לעולם וה"כ גבי שמוחזן י"א כהר' שזינו פוסק
ולא ידעתה מנהו לעולם חבל מהרש"א ז"ל פ"י ע"כ כי היכא דמשקן מיה דוקא כגברא נמון
כמ"ס ח"ק דמעהו דלחכי מנהגה הסוכה למי' ס"ג ומשקן שמשפתי' ל"ב שאל להמלכות
ואו חמטין הסוכה חלליכס ע"כ' וי"מ כיון ד' הפדוסי' דלפי' רשאו רש"י ללמוד דוקא ח"ל נהר
שזינו פוסק כמ"ס לעיל חבל לפי' מהרש"א לח' חסכ' לן חפי' כהר' הפוסק ח"ל קידמה חסכה
מותר והו"ך כגברא נמון כדרכו והס' שמואל וקרגה חסכ חפילי' חסכ' בלימוד מורה ולכן היו
ישפתי' ח"ל חסכ' כהנהרף רק דלמרי' גביין דף ע"ג רב פסא וכך הונא כרייה דל' חסכ' :

שמואל וקרגה הון וכו' אגודל דמכר מלכא חסוכה לנייה דקא' דלו
ועסרי ח"ל שמואל לקרנה גברא רבא קחוי ממטרבא ונתא בעמי'
(כך היה גי' הנה' ופי' כיון דשתי מטיי מיה בודלי' יתוס בעימינו' זיל הדי ליה חקיקתי' איל
שפתייהו לבר ח"ל מנין שפון כוחיין חפילין אלה ע"כ עור בהמה סוכרה ח"ל דלחכי נמטן סוכ'
ובו' ומהר כביך ע' עד לכוף חפילי' שמואל לביתי' כו' ע"כ ע' במדועי' מנח' כרייות
דף מ"ו שכתבה שיש לשים לב לספורים הנראים בש"ס ללא טיך כי לא דבר רק הוא וגם כן
לכך ביאור מתי ק"ל דהו' יחסי אגודל כו' גם מאי בעי חסכ גם ענין מיה דהו' דלו ועסרי
דחמק רש"י כפסודו גב דקאמר גברא רבא ע' וינין דיעד דגברא רבא הוא אלאו' ליה ליהוסי
חקיקתי' גב ח"א חסו י"א לאו גברא רבא און רש"י דפסודו והלגידר' בהו ע"פ גמ' פ"כ דהירודיה
דמקתי' חסכ כי גרסויהו גרסי אלא נראה וכי היכא דמשקן מיה משקן שמשפתי' ע"כ ופרש"י
דמשקן מיה שמשקן והו"ך כוונתו כמ"ס לעיל שמוחזן המלכות כן ופי' הרמ"ה ז"ל שם דקני'
דמעהו ח"ל כהי' שזינו פוסק רק מותר והו"ך לעולם וה"כ גבי שמוחזן י"א כהר' שזינו פוסק
ולא ידעתה מנהו לעולם חבל מהרש"א ז"ל פ"י ע"כ כי היכא דמשקן מיה דוקא כגברא נמון
כמ"ס ח"ק דמעהו דלחכי מנהגה הסוכה למי' ס"ג ומשקן שמשפתי' ל"ב שאל להמלכות
ואו חמטין הסוכה חלליכס ע"כ' וי"מ כיון ד' הפדוסי' דלפי' רשאו רש"י ללמוד דוקא ח"ל נהר
שזינו פוסק כמ"ס לעיל חבל לפי' מהרש"א לח' חסכ' לן חפי' כהר' הפוסק ח"ל קידמה חסכה
מותר והו"ך כגברא נמון כדרכו והס' שמואל וקרגה חסכ חפילי' חסכ' בלימוד מורה ולכן היו
ישפתי' ח"ל חסכ' כהנהרף רק דלמרי' גביין דף ע"ג רב פסא וכך הונא כרייה דל' חסכ' :

ד' קה ע"א גמרא ח"א כן פ"י כו' כל המוריד דמעהו כו' הקב"ה סוכין
כ"י טמא' נודי סוכתינו גו' י"א דקדק מ"ס סוכין גס הלשון

בבזר 102 מסכת שבת שור

בבזר 102 מסכת שבת שור

14

אזלא ונולא. הולכים הלום ומתנוולים בעקבות המשיח. כמין פנוים למי מלאה משחי. ודין יוקיר. שכל עסקין נמשלותו וראין תוכחה. לן לן לרס שילן לרומי שכלם נמשלותו וכוונתן קומי לן למס כמנוי וביח הרעד. על כמניס ירי

היה שם זקן אחד. מקניס: לעז לרם. לאמן שמוך: נעץ צפרות מדועה. ממת המלך שבעה על הילן שנו: ועל אותה שנו שני: כ"י. שזוהי שני הכרתי נחמילם לרס הרובים סקיטיס מדינת ירושלים והוכרן לרסם אמה שזח לת סימור מנוגוד לרסיס תונה אור וכסאל הקיניס מלוח השמר לרסם

ועל שם יוסף...
ועל שם יוסף...
ועל שם יוסף...

אלא *ידרלה ואן שאל ואן מבקע של מי יש להשען על אבינו שבשמים *בעקבות משאח הרצפא סימא *יוקר יאמר הנפן תרן פרה דרין ביורק ובלכות תהפך למיעוט ואן תוכחא ברת ועוד יודה לועת והגליל ידב והגבל יישם ואנש הגבול סיבבו מעור לעוד ורמא ידועת והבמות סופרים יאמרו וראו רמא ימאסר האמת תרא עידדת *נעים פני וקניס ליבנו *וקניס יעמדו מפני קניסין בן מעול אב בת קמה באמה כלח כחמיה איבי איש אנשי בתו פני הדור כפני הגלב הבן אינו מבייש מאביו ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים:

היה שם זקן אחד. מקניס: לעז לרם. לאמן שמוך: נעץ צפרות מדועה. ממת המלך שבעה על הילן שנו: ועל אותה שנו שני: כ"י. שזוהי שני הכרתי נחמילם לרס הרובים סקיטיס מדינת ירושלים והוכרן לרסם אמה שזח לת סימור מנוגוד לרסיס תונה אור וכסאל הקיניס מלוח השמר לרסם
אזלא ונולא. הולכים הלום ומתנוולים בעקבות המשיח. כמין פנוים למי מלאה משחי. ודין יוקיר. שכל עסקין נמשלותו וראין תוכחה. לן לן לרס שילן לרומי שכלם נמשלותו וכוונתן קומי לן למס כמנוי וביח הרעד. על כמניס ירי

הדרן עלך מכתב סוטה והדרן הרין ולא בעלמא דאיני יהו רצון מלפניך * אלהינו ואלה תצונו בר פפא ארמי בר פפא * הערב נא * * אלהינו את דברי ידועי שגך ולומדי תורתך אישכח פיסקי כן כי בם היו מודרים אנתו לפניך * אלהינו * * והם מביישים את משביב * * והם עמלים. ואינם מקבלים שבר *

יהו רצון מלפניך * אלהי כשם לרצון ולעשות ולקיים את חמיש תורה מפ' ומפ' ורעי ודעי * ורבו ימך ויוסיפי דך שנו ותגדל יתיקיש שכיח רבא בעלג בונה למעקך פולתא. ונא ובומוכין ובחי דכל ביה ישראל ב ויתרומם ויתנושא. ויתיהדי ויתעלה ואביר אמן: על ישראל ועל רבנו ועו ידה לרין ולכן שלמא רבא. ונא ו רבא מן שמוא דריוס מוכיב עליו ועו

הדרן עלך מכתב סוטה והדרן הרין ולא בעלמא דאיני יהו רצון מלפניך * אלהינו ואלה תצונו בר פפא ארמי בר פפא * הערב נא * * אלהינו את דברי ידועי שגך ולומדי תורתך אישכח פיסקי כן כי בם היו מודרים אנתו לפניך * אלהינו * * והם מביישים את משביב * * והם עמלים. ואינם מקבלים שבר *

הדרן עלך מכתב סוטה והדרן הרין ולא בעלמא דאיני יהו רצון מלפניך * אלהינו ואלה תצונו בר פפא ארמי בר פפא * הערב נא * * אלהינו את דברי ידועי שגך ולומדי תורתך אישכח פיסקי כן כי בם היו מודרים אנתו לפניך * אלהינו * * והם מביישים את משביב * * והם עמלים. ואינם מקבלים שבר *

הדרן עלך מכתב סוטה והדרן הרין ולא בעלמא דאיני יהו רצון מלפניך * אלהינו ואלה תצונו בר פפא ארמי בר פפא * הערב נא * * אלהינו את דברי ידועי שגך ולומדי תורתך אישכח פיסקי כן כי בם היו מודרים אנתו לפניך * אלהינו * * והם מביישים את משביב * * והם עמלים. ואינם מקבלים שבר *

מכתב סוטה
ועל שם יוסף...
ועל שם יוסף...
ועל שם יוסף...

הדרן עלך עגלה ערופה
ועל שם יוסף...
ועל שם יוסף...
ועל שם יוסף...

הדרן עלך עגלה ערופה
ועל שם יוסף...
ועל שם יוסף...
ועל שם יוסף...

הדרן עלך עגלה ערופה
ועל שם יוסף...
ועל שם יוסף...
ועל שם יוסף...

שפרתא רי נסינ

בדבור תחלה לפי
סס, ומנין היטה ו
האשה רי נתן אומר
שנאמר למשה חלוד
ששמעה לפרה (כך)
אס כס* מקקין ל
כדרך שפירש בעלי נ
לאהרן (מח' סס), ומה
נעשה קל וחומר ל
מח' סס): האשה
ציפיה" כשם שהכל
סס): (בושית. בגימ
אדות האשה. על
כשית לקח. מה ר
נאח ציפיה ואינכ*
ציפיה, אצל זאת
הכשית. על שם
הקורא את בנו נאח
רעה (מח' סס): בי א
שנינו נסחאות בעלות. ו
אלא שלפי דעתה היה
לפרוש: (ח) שהלא מד
באר דוקא להמליך את
כוש נודע לכל העולם ע
והוסיף רבינו לומר שגם
דוקא גירושין אלא פי
(רא"ס): פי ב' פ
מעלתה וכשרונה (רא"ב
משום מוספת קדושה וט
כי אשה כושית לקח ועה
לפרש פירוש המלות של

לג בקרא עד כען בין שניהון עד
לא פסק ורנא ריי תקוף בעמא
יקמיל יי בעמא קמול סני לחדא:
לד וקרא ית שמא דאתרא ההוא
קברי דמשאלו ארי תמן קברו ית
עמא דשאלו: יי לה מקברי
דמשאלו נפלו עמא לחצרות
והיו בחצרות: * ומללת מרים
ואהרן במשה על עסק אתתא

סביבות המחנה: לג תבשר עולנו בין
שניהם טרם יברת ואף יהיה חרה
בעם ויך יהיה בעם מפה רבה מאד:
לד ויקרא את שם המקום ההוא
קברות התאוה פיישם קברו את
העם המתאונים: לה מקברות התאוה
נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות: פ
76 יב * ותדבר מרים ואהרן במשה על-

רשי

לקט בהיר

משטוחין^ס (ספרי - יומא ע"כ): (לג) טרם יברת.
כתרגומו עד לא פסק^ס, דבר אחר אינו מספיק
לפוסקו בשניו עד ששמתו ילאה (ספרי): (ח) ותדבר.
אין דיבור בכל מקום אלא לשון קשה^א, וכן הוא
אומר (ברא' מ"ב ל) דבר האיש אדוני הארץ אתנו
קשות, ואין אמירה בכל מקום אלא לשון חנונים,
וכן הוא אומר (שם י"ע ז) ויאמר אל נא אחי תרעו,
ויאמר שמעו נא דברי (י). כל נא^ב לשון בקשה (ספרי -
מח' י"ו י"ג): ותדבר מרים ואהרן. היא פתחה

מחמת המאסף כגון שהיה פושע ועל או שהיה חוגר ולא
יכול להלך מהרה (ב"ב): (פז) תיבת שטוח מיותר הוא
שהיל"ל וישטוח אותו, אלא הכי פירושא וישטוחו להם הרבה
שטוח (ג"א), ופירושו שלא רק שטוחו אותם על הקרקע
פעם אחת עד שכל אחד נגע בקרקע שזה נקרא שטוח אצל
אינו רק שטיחה אחת, והם עשו כצורין קטנים הרבה על
שמאלו פני הקרקע בניצורין (סד"ו): (פח) פי קודם
שגמר מלאכול והיה עדיין בשר בין שניו (ודלא כש"ח) ופי
יברת מלשון כלייה שעדיין לא כלתה המאכל, וזה פשוטו,
אצל מיותר הוא, שאם עדיין בין שניו ידענו שלא כלתה

האכילה, לזה מביא הד"א, ולפי"ז הוא מלשון כריחה וחתיכה, שהשנים חותכים המאכל מיד כשנתנו לתוך פיו, והם לא
הגיבו אפילו לחתכו, ולפי"ז מיותר הרישא שהוא עודנו בין שניהם, היל"ל הבשר טרם יברת בין שניהם (מ"ל): (א) רלנו
לומר אמירה פירושו אמירה פרטי מוכן הדבור ומכוון הענין ועל זה לא שייך לומר שהוא קשה או רך, כי כל אמירה ואמירה
לפי מה שהיא, אצל מלאנו תיבת אמירה אצל דברים רכים ולא אצל קשים, משא"כ דיבור הוא ענין כללי, ופירושו חיתוך
האותיות היוצאות מן הפה, והוא לשון קשה (ג"א), ולזה בכל מקום שנכתב לשון דיבור ולא נכתב אצלו ולא ניכר מה היה
הדיבור אינו אומר כי אם תוכחה ודיבורים קשים (מ"ל), אצל ודאי שיש מקומות שאדרבה יורה על חשיבות ועל מעלת
הדיבור, כגון (שמות כ"ה כ"ב) ודברתי אתך מעל הכפורת, שפירושו אחשוב אותך ואדבר עמך, ומביא ראיה שכאשר רוצה
לומר דיבורים קשים קורא אותו דיבור, אצל גם שם אס לא היה אומר תיבת "קשות" אלא דיבר האיש אדוני הארץ אתנו
היה אדרבה נשמע ההפך שמלך הארץ המשיב אותנו לדבר עמנו (בר"א), ועיין עוד מענין זה בדברינו בריש פ' ויקרא אות
כ"ה, ובפ' דברים ג' ע"ו: (ב) פי בכל מקום שאין הענין מכריח לפרשו בלשון עמה פירושו לשון בקשה, ואמר זאת, כי ב'
ראיות שהביא היו לכאורה נראים להיותם דברים קשים, שהרי לוט אמר זאת לאנשי צלעל שרצו לשבור הדלת, גם הקב"ה

אור החיים

לע' הותרה נבואה לכל כי יתן ה' את רוחו (י' א. ותדבר וגו' במשה. ס') אולי שדברו
עליהם (ע"ס), ואין כאן הכחשה בנבואת משה:

אור בהיר

קעט) פי מה שאמרתי ע' דוקא, הוא להיות נשפע מרוח אשר עלי, אצל כי יתן ה' את רוחו יכול להיות יותר. קפ) תיבת במשה,

מסכמת בזה גם כן.
ביניהם לבין עלמון,

אונקלוס

במדבר יב בהעלתך קנב

שִׁפְרָתָא דִּי נְסִיב אַרְי אֲתָתָא אֲרוֹת הָאִשָּׁה הַכִּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח בִּי

רש"י

לקח בהיר

דדבור תחלה^(ט) לפיכך הקדימה הכתוב (תחלה) (סג) -
 (סד) ומנין היתה יודעת^(י) מרים שפירש משה מן
 האשה ר' נתן אומר^(יא) מרים היתה בלד לפרה בשעה
 שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה, כיון
 ששמעה לפרה (כך) אמרה^(יב) אוי לנשותיהם של אלו
 אם הם * זקקין לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן
 כדרך שפירש בעלי ממני, ומשם ידעה מרים והגידה
 לאהרן (תנח"ס) ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו^(יג) כך
 נענשה קל וחומר למספר בגנותו של חבירו (ספרי -
 תנח"ס) : **האשה הכשית**. מגיד שהכל מודים
 ציפיה^(יד) כשם שהכל מודים בשחרותו של כושי (סג -
 סד) : **כושית**. בגימטריא יפת מראה (תנח"ס) : **על**
אדות האשה. על אדות גירושיה^(טו) (סג) : **כי אשה**
כשית לקח. מה תלמוד לומר^(טז), אלא יש לך אשה
 נאה ציפיה ואינה * נאה צמעשיה, צמעשיה ולא
 ציפיה, אבל זאת נאה בכל (סג - סד) : **האשה**
הכשית. על שם נויה נקראת כושית^(יז), כהאדם
 הקורא את בנו נאה כושי (כדי) שלא תשלוע בו עין
 רעה (תנח"ס) : **כי אשה כשית לקח**. ועתה גרשה
 שינו נוסחאות בעלוקה. ואינה.

אלא שלפי דעתה היה משה עושה שלא כהוגן לנטל פריה ורביה, וספרה לאהרן כדי להוכיחו שטעה בצנצנתו שצריך
 לפרוש: (ח) שהלא מדניית היתה ולא כושית, אלא נאמר בלשון סגי נהור ומשום עין הרע כדלקמן, אבל עדיין קשה למה
 נחר דוקא להמליך את יפיה כושי, היה לו לומר כעורה וכדומה הפך היפה וכמו סגי נהר הפך הסומא, אלא משום שתיבת
 כושי נודע לכל העולם ענינו ופירושו, כמו כן לפרה ידועה ציפיה (רא"ם), ובה מיושב ה"א הידיעה ב' פעמים, וזה פשוטו,
 והוסיף רבינו לומר שגם הרמז מסייע לנו דהיינו גימטריא שלו: (ט) ההכרח מלקמן שאמרו גם בנו דבר ומכל הענין, ולאו
 דוקא גירושין אלא פירש ממנה לגמרי כמו גירושין (נח"י), וחסר תיבה, וכאילו אמר על אודות גירוש האשה
 (רא"ם): (י) פ"י ב' פעמים למה, ובפרט תיבת "כי" הנותן טעם לריך פירוש, לזה אמרו שרצון הכתוב להדגיש ב' פעמים
 מעלתה וכשרונה (רא"ם), והענין שהכתוב בא לשמור שלא יעלה על דעתך שמהה החיקה מחמת חסרונה ושפלותה רק
 משום חוספת קדושה וטהרה, ועל זה היו להם טענה הלא גם בנו דבר ולא עזבו מלות פריה ורביה, וזה מה שמסיים רבינו
 כי אשה כושית לקח ועתה גירשה פ"י ואעפ"כ גרשה הגם שאשה מושלמת לקח: (יא) אין זה דבר אחר, אלא חזר רבינו
 לפרש פירוש המלות של תיבת כושית, וכדרכו בכל מקום לפרש הענין ואח"כ חזר לפרש פירוש המלות, וכנ"ל, ודברי הש"ס
 לא זכיתי להבין:

אור החיים

מסכמת בזה גם כן, כי מה יועילו דבר לא עוב תוכחה^(קפא) והוא שומע מלחם, שוב ראיתי בדברי
 ביניהם לבין עלמן, אלא אמרו דצריהם דרך רז"ל (ספרי) שאמרו כן ורמזוהו במאמר וישמע ה'

אור בהיר

ולא אמר על משה. קפא) ולא דרך מספרי לשון הרע חו"ש.

קנג במדבר יב בהעלתך

אונקלוס

אִשָּׁה כְּשִׁית לָקַח: ב וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אֶדְבָר
בְּמִשְׁה דְּבַר יְהוָה הֲלֹא גַם-בָּנֵינוּ דְּבַר
וַיִּשְׁמַע יְהוָה: ג וְהָאִישׁ מִשְׁה כְּתוּב עָנּוּ קַדְ
עָנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי

שְׁפָרְתָא דְנָסִיב רְחִיקוּ: ב וַאֲמָרוּ
הֲלָחוּד בְּרָם בְּמִשְׁה מְלִירִי וַיִּהְיֶה
אִף עִמָּנָא מְלִירִי וְשִׁמְיעַ קָדָם וַיִּ:
ג וּבְקָרָא מִשְׁה עֲנֹתָן לְחָדָא מִכָּל

לקט בהיר

רש"י

(יב) כל דברי רבינו בפרשה זו מפסוק א' ומדבר עד סוף
הסדרה הם כמעט אות באת בתחומא א, וזה לשון
התחומא בפסוק זה: ומה אמרו הרק אך במשה דבר ה'
כלומר במשה דבר ה' לבדו שפירש מאשתו הלא גם בנו דבר
כמו בן דבר עמו ולא פירשנו מדרך ארץ עכ"ל, מלשון הזה משמע שרצונו להשמיענו צ' דברים, מלא למחן הכפל שבתיבות
הרק אך שפירושו הוא עז"ה, כי הלא הקב"ה דיבר עם כל ישראל במעמד הנבחר אלא שנשתנה משה כי ה' דבר עמו לבדו
כלומר ביחודות, ועל זה טענו כי לא רק משה היה לו מעלה זו שדיבר עמו לבדו כי גם בנו דיבר באופן זה, והשנייה הוסיף
„שפירש מאשתו“ לומר מאי סליק אדעתין לומר שרק עמו דבר, מאחר שפירש מאשתו, כלומר משה אומר בן שרק בו דבר
במה שפירש מאשתו, ובספרי אמרו חז"ל ענין אחר מה שלא נרמו בדברי רבינו, והוא, שמעשה משה אומרים שלא דיבר
הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב, וגם אומרים שלא דיבר עמו, וכנראה דרשו זאת מפל רק ואך, ורבינו שלא הביא דברים
אלו משום שאינם פשוטו של מקרא, משא"כ דברי התחומא וכנ"ל: (יג) והוא מגזירת עני (במ"ח), ולא עני בממון ולא
עני בגוף אלא בדעת כמו שדרשו חז"ל בספרי - והנה שפל רוח וסבלן הם צ' ענינים וצ' מדות מופרדות, שפל רוח הוא

אור החיים

והאיש משה וגו' (פס) פירוש גם הוא שמע:
ב. הרק אך במשה: רז"ל אמרו (צ"ר פ"א) אכין
ורקין מיעוטין, וכאן נחכונו לומר בזה
שמעשה משה ירשום הפגם זהם גם בצבות
העולם (פס) אשר דבר עמהם ה', וכן הוא במדרש
(ספרי) וזה לשונם והלא גם עם הצבות דיבר עד
כאן. ועוד אפשר שנחכונו לרמוז צ' מיעוטים שהיו
בצבות משה, א' שלא נתבא עד שהיה בן פ' שנה
דכתיב (שמות ז') ומשה בן שמונים שנה בדברם אל
פרעה וצבותו זמן הוא שדיבר אליו ה' ואהרן
ומרים נתבאו בני ג' וה' קודם שנולד משה,
ומיעוט צ' שביום שנחבא נטרע דכתיב (שם ד')
והנה ידו מלורעת וגו' מה שלא היה בן להם, וכנגד
זה אמר הרק אך:

אור בהיר

הגם שהוא פסוק אחר, הם ז"ל דרשוהו למעלה. קפב) נמעשו זה שפירש, מראה שהם אהרן ומרים וגם אברהם יצחק
ויעקב לא עשו כהוגן, שלא פירשו. קפד) וכי יש דבר שהוא לא שמע, אלא ודאי כל למעט. קפה) שלא לנישו. קפז) שלא
שלאברהם אין לו שייכות לכאן, וכי אם לא יהיה עניו מאוד לא יהיה הפגם גדול כ"כ, וארבעה. קפח) ולא די שהוא עניו

אִשָּׁא דִּי עַל אִנּוּ
יִי בְּתַפְףָּ לְמִשְׁה
פּוֹקוּ תְּלִיתִיבּוֹן
וּנְפִקוּ תְּלִיתִיבּוֹן
בְּעִמּוּדָא דְעֵנּוּ

(ד) פתאום. נגל
בדרך ארץ"י והיו
עשה משה (מה)
עליו שכונה תדי
צאו שלשתכנו
אחד"י"י מה שאי
(ספרי): (ה) בעמ
שינוי נוסחאות - שהיו.
מה זה פתאום יומר
להשמיענו שמיד אז
חשבו שיחגלה עליה
החיבור (בא"י), וז
פ"י ובוה משונה נב
בפירוש שנבואת מז
יתירה דלמא לא יב
לעזרה ולאהל מועד
המיומר שהרי כבר
שהוא כל ממקור,
שהיו כולם נקראו
אדרבה הפרידס ק
שיך פתאום שמוכ

ח"ו שיאמר תש
הנביאים,
ד. פתאום.

על חומת ארץ,

אל משה וגו'.
(שם) שאן
להכיר תולדות

מאוד. קפה)
„פתאום“.

אונקלוס

במדבר יב בהעלתך קנר

וַיֹּאמֶר יְהוָה פְּתָאם אֶל־
 מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מֵרִים צֵאוּ
 שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל־אֱהֵל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ
 שְׁלֹשְׁתָּם: ה וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן

אֲנָשָׁא דִּי עַל אֲפִי אֲרַעָא: ד וַאֲמַר
 יְיָ בְּתַבְּרָא קְמֹשָׁה וְאֶהֲרֹן וְקְמֵרִים
 פּוֹקוּ תְּחִיבֹן קְמִשְׁבֵּן זְמַנָּא
 וּנְפִקוּ תְּחִיחֹן: ה וְאֲתַגְּלִי יְיָ
 בְּעַמּוּדָא דְעָנָנָא וְקָם בְּתַרְעָא

לקט בדיר

רש"י

הקטן ושפל וכו' צעניי עלמו, וסבגן הוא מי שאינו ממרגש כשנעשה לו עוולה, ונאמת מי שהוא עניו ויודע מיעוט ערכו יש בו צ' מדות הללו, ורצינו מביא צ' העניינים לומר שכוננת הכחוב על שניהם, לפי שהם אמרו שמהם אינו גדול מהם נראה לכאורה שמהם אומר כן, לזה שלל אוחו הכחוב שהיה שפל רוח לא רק מפני אהרן ומרים אלא מכל האדם, וכדי שלא יעלה על דעתך שהקפיד משה על שדברו בו ואמרו עליו ההפך מה שהוא, לזה אמר שסבגן היה: (יד) שאל"כ מה זה פתאום יותר משאר המגלות, וכי בכל פעם בא הקב"ה מקודם ואמר הכינו עצמיכם שאני עתיד לקרות אתכם, ואם להשמיענו שמיד אחר שדיברו הייתה הקריאה, פשוט שכן הוא, ומה נפ"מ (רא"ם), אלא ודאי שהיתה פתאום לגבייהו שלא חשבו שימגלה עליהם החזיון בעמדם זה שהיו בו, ופשוט שהוא מחמת טומאה ודבר הלמד מענינו הוא שהיתה טומאת הדיבור (בא"י), ויילקוט איתא אין פתאום אלא דבר טמא דכתיב (ו' ט') וכי ימות מת עליו נפחע פתאום עכ"ל: (טו) פי' וזוה משנה נביאותו מנבואתם שהוא תדיר, ולא כמו שהשווו הם נבואתם לנבואתו, וזה חוץ ממה שאמר להם הקב"ה בפירוש שנבואת משה למעלה במדרגה, וא"ת הלא לא בא אליו הדיבור רק ביום ולמה פירש כלילה, אפשר שמכח והירות יתירה דלמא לא יחא לו שעת הכושר להטור עד אור היום (נח"י), עוד יש לומר שהלא בכל דיבור היה משה צריך ליכנס לעזרה ולאהל מועד ואם יעמא כלילה לא יהיה לו הערב שמש ואינו יכול ליכנס (ב"ב): (טז) דורש תיבמ שלשתכם המיותר שהרי כבר אמר אל משה ואל אהרן ואל מרים, א"כ די לומר לאו (רא"ם): (יז) פי' הם לא שמעו את הקול כמו שהוא בא ממקור, אלא נחלק לג' וכל אחד שמע את שלו, אלא שהכחוב מספר לנו שהיה דיבור אחד, והטעם אפשר כדי שיהיו כולם נקראים פתאום ממש (מ"ל), ובלאו הכי צריך ליתן טעם למה נקרא משה בכלל, הלא לא דיבר אליו הקב"ה, אדרבה הפרידס קודם הדיבור כדלקמן (ועיין בילקוט צ' טעמים אחרים), אלא ודאי כדי להראות להם החילוק שבמשה לא שייך פתאום שמוכן ועומד הוא ויפה עשה שפירש (אזה"ח): (יח) מביא דרוש זה כאן, משום שאין באמנע ההמגלות

(ד) פתאום. נגלה עליהם פתאום והן* עמאים צדק רח"י והיו לוטקוס מים מים, להודיעם שיפה עשה משה (מה) שפירש מן האשה, מאחר שנגלית עליו שכונה תדיר* (ט) ואין עת קבוע לדבור (שס): צאו שלשתכם. מגיד ששלשתן נקראו צדבור אחד* (ט) מה שאי אפשר לפה לומר ואחן לשמוע* (ספרי): (ה) בעמוד ענן. יל"א* יחידים* שלא כמדת שינוי נוסחאות * שהיו * תמיד ואין לו קביעת זמן לדבר. * יוצא.

אור החיים

לדבר ה' אליו באין מונע אשר לא כן הם שקראם ה' ולא יכלו לנאח, ולפי הפשט כדי שיהיה מוכן משה להחפול על מרים. עוד טעם קריאת משה לנד שנחכוין ה' לגלות להם חוכך ומיד בסדר הקריאה כי גדול משה מהם שבהקדימו להם בקריאה והשמיעם הדבר* וזוה ירגישו סתירה למחשבתם שאמרו הרק במשה הלא גם צנו וגו': ה. וירד ה' בעמוד צענן. צריך לדעת למה לא ירד ה' קודם קריאה ראשונה, שנראה

ח"ו שיאמר תשובה שילא ממנה שהוא גדול מכל הנביאים, ולזה בא מאמר מה' והשיבס: ד. פתאום. לנד שחיו משה צדכרים* וכתיב (עמוס ז') הנה אדני נצב על חומת אנך, ורז"ל אמרו (ילקוט) פתאום סמוך לזיקה וכו' קט"ט): אל משה וגו'. טעם קריאה משה, לדכריהם ז"ל (שס) שאמרו שהיו עמאים, קרא למשה כדי להכיר חולדות הפרישה שפירש משה שנמלא מוכן

אור בדיר

מאוד. קפח) פי' יערו אוחו, מלשון אונאה, וכן חומת אנך, וכדי להודיע דבר זה שהקב"ה נצב מוכן לשמור חומת אנך אמר "פתאום". קפמ) עיין רש"י. קצ) פי' גם הם שמעו שמהם נקרא קודם, הגם שהוא כך בשנים מהם.

אמר
 הלא
 ע יי
 מכל
 ז גם
 ענו.
 זיכות
 לצדו
 זוסוף
 ז דבר
 זיבר
 זכרים
 ז ולא
 ז הוא
 לומר
 שלא
 שמע
 זלצין
 לפי
 כחוב
 זס כי
 השיב
 זידעו
 זקדק
 זחליט
 זוח'
 זוער
 ז יחמ
 זקפו
 ז עני

קרי ליה בכור שוטה, שאינו נוטל פי שנים, עי"ש א"כ הדרא קושיא לדוכתא.

וגראה לי בס"ד, דבאמת אחרי שהתחרטו על המכירה, ומכ"ש יהודה שנענש שהורידוהו מגדולתו [מחומא ויגש ט], ועוד שצ"הכר' בישרוהו [שוטה י, ב] ע"ש [בראשית לו, ג-למ, כה] הכר נא, א"כ נתחרטו וחשבו שעשו שלא כהוגן. וכל שכן כדאמר יעקב בניך הם ולא בני, א"כ הדרא קושיא לדוכתא על המסורה שציד יעקב. אלא ע"כ דבאמת מוכח מזה דעוד יוסף הוא חי, ומשום הכי באמת הלכו לבקשו. משא"כ מקודם שסברו דאחד מבני ראובן ישלים החסרון, א"כ אין הכרח שיוסף חי, כן נראה לי בס"ד.

והנה, מסורה הנ"ל לא שייך אלא בדרך הטבע, אבל אם חטא ואשם, בודאי הוא רשע בעונו ימות. וכיון שיהודה קבל על עצמו נדוי, משום דע"כ צידו היה לקיים התנאי, שהיה מובטח שלא יארע לו אסון, א"כ היה צטום צבנימין הצדיק שלא יארע לו תקלה על ידו, וממילא ע"כ היה מובטח שגם יוסף לא חטא, דאל"כ שוב אין צידו. וממילא היה מובטח באחיו שהן הנה אותן י"ב שבטים, שהיה מסורת בידם שהם יקוד הבנין של בית ישראל. והנה, יהודה אמר כי עבדך ערב את הנער וגו', ולכאורה מה טענה היא זו, הא לא יועיל אפילו יקיים התנאי, כיון שאמר כל הימים לרבות עולם הצא [ראה מדרש רבה בראשית נא, י]. וצ"ל שיהודה סבר משום שהוא צידו לקיים, וא"כ ע"כ היה צוה פיוס ליוסף שלא חטא במה שהשחרר עליהם, דרמל היא גברת הבית, וליוסף יאות הצכורה.

ואתי שפיר פיוס ליוסף, ראו האיך נותן נפשו על צניה של רמל דייקא. פיוס

לאחיו, לומר ראו האיך נותן נפשו על אחיו, דאי לאו דאחיו כולם הם שבטים אשר בחר לו השי"ת, לא היה מהרואי לקשר עצמו על יקוד המסורה הנ"ל. פיוס לבנימין, דאי לאו דמובטח היה שאין צו שמך דבר חטא ועון, א"כ לא היה נכנס לחגר הזה, ודו"ק, אמנם הקושיא על המדרש רבה בפרשת נשא אכתי קשיא, ולע"ג.

במדרש רבה פרשת נשא [במדבר יג, ג] זה שאמר הכחוב [משלי כט, כג] גאות אדם תשפילנו וכו', ושפל רוח יתמוך כבוד, זהו יהודה שהשפיל את עצמו לפני יוסף בשביל בנימין, ידבר נא עבדך דבר, כי עבדך ערב את הנער, ועמה ישב נא עבדך, א"ר ברכיה הכהן בר רבי בשם רבי לוי, אמר הקצ"ה אתה השפלה את עצמך מפני אחיך הקטן ממך, חייך כשיוקם המשכן ויבואו השבטים להקריב, אין אחד מהם מקריב ראשון לפניך, אלא מולקין לך כבוד, ואתה הוא שמקריב ראשון, הדא היא דכתיב [במדבר י, יג] ויהי המקריב ביום הראשון למטה יהודה וגו'.

וגראה לפרש בס"ד, בהקדם הא דאמרינן בפרק הבונה [שבת קד, א] דדרדקי דאחו לבי מדרשא, ואמרו מילי דאפילו צימי יהושע בן נון לא איחמר כותייהו, אל"ף צי"ת וכו', עד גו"ן פשוטה נו"ן כפופה, נאמן פשוט, נאמן כפוף וכו', עד צדיק פשוטה צדיק כפופה, צדיק פשוט, צדיק כפוף, ופריך הגמרא היינו נאמן פשוט נאמן כפוף, הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפותו, מכאן שנתנה תורה במנוח ראש. ופירש בכבוד שור [פירוש למסכת שבת בסוף ספר תבואות שור], על פי מה שכתוב בשו"ע [א"ח] סימן קי"ג [סעיף ד] גבי כריעות דשמונה עשרה, שלא יכרע באמצע מתניו

י צידו של
היה צידו
של עמיס
מיהא י"ל
ר זה היה
לא ימות
ני גיהנם,
א כי ארד
ליה בגויה
יה ממילא
וסון.
יהודה עד
ז שני בני
לא עשה
לא קיים,
אורת הנ"ל
יס. והנה,
עצמו נדוי
נאי. ורריך
הנ"ל, וזה
צכורה.
בני תמימ,
יך) ובי בני
ת שחסרו
א"כ י"ל
ציס הנ"ל,
עצמו נדוי,
הנ"ל שלא
זה שכתבו
יו על הפסוק
יה הוא זה,
ימשום הכי

וראשו ישאר זקוף, אלא גם ראשו יכוף כאגמון. והיינו דאמר הכא, הוסיף דנאמן כפוף הוה אמינא כפיפת אמנע גופו ולא ראשו, והוסיף לך גם כפיפת ראש. והיינו שסיים, מכאן שניחנה תורה בכפיפת ראש, דנאמן כפוף לא שייך אלא כפיפת הגוף, עכ"ל ק.

וענינו נראה לי בס"ד, דיש צי מיני ענוה, יש לך עניו שהוא מבין צאמת שפלותו, ושלא הגיע עדיין לשום שלימות לא צדעת ולא צמדות. ומכל מקום, אכתי סבר דצאמת רצונו הוא רצוי והגון ומזוכך, אלא שאי אפשר לו להוציאו מכה אל הפועל, מחמת מניעות ועיכובים חיצוניים. אבל אילמלי היה אפשר לו להוציא חפץ לצבו מכה אל הפועל, היה על נד היותו שלימות. אבל יש לך עניו היותר שלם צמדה זו, שהוא יודע ומכיר דאילמלי היה חפצו בשלימות לעשות רצון אצו שבשמים צאמת, היה מסתייעא על זה, והוי מצי לעבוד כדבעי למעבד, דהא קיימא לן ניימא לה, בן הצא לטהר מסייעין אותו. ומתוך שרואה ומבין שפלותו וחסרונותיו, מזה צעמנו שופט צדק דאף רצונו וחפצו אינו בשלימות. וצוה אחי שפיר, דלא די בכפיפת הגוף, דהיינו שהוא שפל מחמת שכלי מעשה אי אפשר להם להיות שלם צעדות השי"ת, דלא סגי בזה. אלא שגם ראשו נריך שיהיה כפוף, שנריך שיכיר שבאמת גם פנימיותו אינו זך כדבעי, דא"כ הוי מצי להוציא מחשבתו מכה אל הפועל, על דרך הצא לטהר וכו'. והיינו דאמרו רז"ל, הוסיף לך הכתוב [כפיפה] על כפיפותו, דהיינו שהכפיפה שלו יגרום לו עוד כפיפה אחרת, דע"י זה יבין שגם פנימיותו

ב. ראה בדברי רבינו בריש פרשת וארא, המאמר הרביעי, ועוד.

אינו בשלימות ואינו מזוכך, מכאן שניחנה תורה צמנד ראש.

ובזה מדויק דמעיקרא קרא ליה נאמן כפוף, על דרך שפירשתי^ב הא דאיחא כפוף סוטה ונש, ב, דקאמר רב יוסף לא תיחמי ענוה דאיכא אלא. ומקשים, הא אין לך גיאומ גדול מזה לומר צעמנו שהוא עניו. אבל הענין, דמי שהוא צאמת ריק מכל שלימות, ויש לו כל תאות ומדות רעות, אלא שאינו משטה עצמו להיות סבור שיטנו מידי דאינו, הימכן לומר שיחשוב לו ענותותו למעלה. אדרבא, אילו הוי סלקא אדעתא דיש בו מעלה שאין בו, היה נקרא שקרן וכזב, אבל מה שאינו מחזיק את עצמו למה שאין בו, אין זה שום מעלה. והיינו דאמר רב יוסף, לא תיחמי ענוה, דזה אינו מעלה כלל, דאיכא אלא, דיש לך ענוה כמו ענוה ידי שאין לה שום מעלה. והכי נמי קרי ליה מהאי טעמא נאמן כפוף, דכפיפותו אינו מעלה אלא מחמת נאמנותו. אבל מי שהוא צבחינת מנד ראש כהנ"ל, שהוא שפל כל כך שכפיפותו מוסיף לו כפיפה אחרת, להבין דאין חפצו ורצונו שלם ויפה, צענוה כו כב נקרא נדיק כפוף.

ורגה, החילוק בין שני מיני ענוה הנ"ל, דבנדיק כפוף אין צפנימיותו שום גדלות, משא"כ מי שהוא צבחינת נאמן כפוף, אינו צבחינת ראש כפוף, כי אס גופו כפוף. ועכ"פ צפנימיותו יש בו גדלות, ובקל יוכל להתעורר בו מדה זו להוציא פרח ולהנץ ניץ. והנה, צמשה רבינו ע"ה מצינו שהתורה משבתו [צמדבר יב, ג] והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ולכאורה מ"ש

דמשבחה הכתוב ה דמדה שאלל חברו דהא קיימא לן נעירוב את מינו וניעור, ו יתעורר גם אללו מ ג"כ, מי שהולך עם צהאי שעתא היה צו דהא אמרו נש ב ואלמלי היה צמשה כל שהוא, מן הראוי רבינו כח גאות שבו היה ניכר שמשה ר האדם אש

ובזה נבא אל המ רז"ל כל ה בורח ממנו, וכל רודף אחריו. ומק הכבוד, אבל הבורי להחכבל, למה יע אחריו כיון שהוא הנעם, דמקמאמא היינו שמתירא שו לידי גיאומ, ובאמר למדת השמות, שו ויהיה נשאר שפל כיון שהוא צבחינת שלא הגיע עדיין מה שהכבוד רודף צמי שכבר הגיע לו ג. ראה עירובין יג, ב, בורחת ממנו, וכל הב אחריו. ד. עיין יל"ש ח"א ו

שמך ממדת התנשאות, זה באמת לא יתפעל כלל מכל הכיבודים, ואין לו צורך להיות בזרם מן הכבוד.

והנה, מנינו ביהודה שניגש אל יוסף בלשון מדברת גדולות, כדפירש רש"י ^{נבראשית} מה, יס' כי כמון כפרעה, ולכאורה, לבסוף הכניע את עצמו לדבר בלשון תחנונים. אבל הענין, דבאמת יהודה הו' ליה כח וגבורה, ועוז צימינו, לעשות שפטים במושל מצרים. אבל כיון שקרב אליו, הרגיש ביראת שמים אשר בקרב יוסף הצדיק, ומוזה נתפעל כל כך, עד שהיה בטל בעצמו נגד קדושה שהרגיש ביוסף, ומחמת זה דיבר בהכנעה כ"כ. אבל חילמלי היה צו מעט מגיאות, א"כ מן הראוי היה - שהיה לו להתפעל גם מגדלותו של יוסף, דהנהיג עצמו ברצנות וטכסיסי מלכות, הו' ליה להתעורר אלל יהודה ג"כ מדה זו. אלא וודאי שלא היה בקרבו שום שמך גיאות, ולא היה אפשר שתתעורר אללו מדה זו.

ובזה נבא אל המכוון בס"ד, דבכל מי שהקריב ראשון לנשיאים, היה אפשר לחוש שיבא ע"י זה לידי התנשאות, לאמר אני הקרבת. ראשונה, דכן הוא הדרך כשמתכבד מתעורר הגאות. אבל יהודה כיון שהכניע עצמו אלל יוסף, ולא התעורר בקרבו מדת הגדלות שאלל יוסף, ש"מ שלא נשאר אללו שום רושם גיאות, לכן זכה שבטו להקריב ראשון, ולא היה לחוש שע"י זה יבא לגדלות. על דרך שאמרו במדרש מפני מה מתחיל

והארץ, זה ראשה של תורה, החדש הזה לכם, ראש הספר, אמר אויב ארדוף, ראש השירה, ולמה עשה הקב"ה מוקדם ומאוחר בתורה, מפני גסי הרוח, שלא יקרא בהן בבראשית ויאמר אני התחלתי התורה.

המשבחה הכתוב הסם. וי"ל, דמהדרך הוא, למדה שאלל חזרו מתעוררת גם צו בעצמו, דהא קיימא לן ^{עירובין ע, א; ע"ז עג, א} מלא מין את מינו וניעור, ומדרך ההולך את ענוים, לתעורר גם אללו מדת עניויות. ולאידך גיסא ^{ב"ב, מי שהולך עם בעלי גאווה מתגאה. והנה} צהאי שעמא היה באהרן ובמרים קצת גדלות, דהא אמרו ^{גס בן הרק אך במשה דבר ה'} ואילמלי היה במשה רבינו משהו גיאות, אפילו כל שהוא, מן הראוי היה שיתעורר אלל משה רבינו כח גאות שבו. לכן כתבה התורה דמוה היה ניכר שמשה רבינו היה עניו מאד מכל האדם אשר ע"פ האדמה.

ובזה נבא אל המכוון בס"ד, דהנה אמרו רז"ל כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, וכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו. ומקשים, מינה הרודף אחר הכבוד, אבל הבורח מן הכבוד ואינו רוצה להתכבד, למה יענש בזה שהכבוד ירדוף אחריו כיון שהוא אין רצונו בכך. ומפרשים הטעם, דמסתמא כיון דבורח מן הכבוד, היינו שמתירא שמה יתנשא ע"י זה ויבא לידי גיאות, ובאמת מן הצורך שיגיע האדם למדת השמות, שלא יתפעל מכל הכיבודים, ויהיה נשאר שפל ונבזה בעיניו נמאס. ע"כ כיון שהוא צנחנית שבורח מן הכבוד, מכלל שלא הגיע עדיין למדת השמות, יענש בזה מה שהכבוד רודף אחריו שלא לרצונו. משא"כ בני שכבר הגיע למדת השמות, ואין לו שום

ג. ראה עירובין יג, ב, כל המחור על הגדולה, גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה, גדולה מחזרת אחריו.
ד. עיין יל"ש ח"א רמו י"ז: אלה תולדות השמים

שיחנה
כפוף,
זכרון
תימני
גיאות
אבל
זלימות,
שאינו
דאינו,
למעלה.
מעלה
בל מה
אין זה
זי תימני
א, דיש
מעלה.
כפוף,
אמנותו.
הכני"ל,
כפיפה
ויפה,
הכני"ל,
ז שום
כפוף,
כפוף.
ול יוכל
לך יצק.
והמורה
לד מכל
ז מ"ש

המורה צבראשית, שלא יתגאה הכהן לאמר
 אני קרימי ראשון צמורה. על כן אילמלא
 יהודה הכניע עצמו כל כך, היה מן הראוי
 שלא יקריב ראשון, כיון שהוא ראש השצטים
 ויצא לידי גיאות ע"י זה. והיינו לאמר
 המדרש, זה שאמר הכתוב גאות אדם
 תשפילנו, דמי שי"ל עדיין גיאות קצת,
 מוכרח להיות בשפלות, דכבוד לא יהיה לו
 לטובה. משא"כ שפל רות, דהיינו שהוא
 צפנימיותו נמי שפל, זה יתמוך כבוד, שיוכל
 להתכבד, וא"ש בס"ד, ודו"ק.

ולא יבול יוסף להתאפק וגו' [מה, א]. נראה
 לי בס"ד טעמא דמילתא, לכבר הקשו
 המפרשים, עיין רמב"ן צפרשת מקץ [צבראשית
 מה, ט], היחכן שיוסף ציער את אביו, ולא
 הודיעהו אפילו צמורה אחת כל ימי שבתו
 בטח ושחקן על כסא ממשלתו.

וגראי לא, דבאמת יוסף ציקש שאחיו יתודו
 את עונם ומעלם אשר מעלו בו, ואם
 היה מודיע לאביו, אכתי אחיו היה מחזיקים
 בצגגתם כי כדן מכרוהו. אבל עתה, אחרי
 טענת יהודה, שאף אם באמת צנימין חטא
 מכל מקום צציל אביו הזקן ראוי לו לחוס,
 א"כ ממילא קושיא זו מסובב גם עליהם,
 כדבאמת לא יכלו לענות אותו על זה שום
 מענה, א"כ ע"כ צריכין להתוודות, ושבו לא
 היה יוסף יכול להתאפק מלצער עוד את
 אביו, ואחי שפיר, כנ"ל נכון בס"ד. ועיין
 צעקידה [פרשם ויגש שער ל] שזה הוא סיבה

להקל עונם החוטא, אם ע"י זה יענש ממילא
 גם איש נקי, עיי"ש.

עוד נראה לי בס"ד, על פי מה דמבואר
 צפרקי דרבי אליעזר [פירק לט] מפני מה
 נתקצרו ימיו של יוסף י שנים, מפני י
 פעמים שאמרו בני יעקב עבדך אבינו ושחק
 ושחיקה כהודאה דמיא. ועיין ציערות דצ"ח
 דאע"ג דלא מצינו אלא ה' פעמים, מכל
 מקום כיון שהיה המליץ צינוחם, א"כ הו
 ליה י פעמים, עיי"ש. ובמסכת סוטה [יג, ב]
 צרכות נה, א] אמרינן, מפני שהנהיג עצמו
 צרנות, עיי"ש.

וגראי לא לי בס"ד להכל עולה צקנה אחד,
 דבאמת צריך עיון, הא הוצרך להנהיג
 את נשיאותו צרמה, וממילא גם אמה שאמר
 עבדך אבינו אין כאן חפיסה כל כך, דיעקב
 אבינו ע"ה צענמו השתחוה לו, ואמרו רז"ל
 [מגילה טו, ב] משום דתעלה צעידנא סגיד ליה.
 אבל נראה לי בס"ד, דהנה אמרו רז"ל [צבראשית
 רבה ג, ג; ויקר"ד כג, ט] יוסף משלו נתנו לו, פה
 שלא נשק לעצירה, על פיך ישק כל עמי
 [צבראשית מה, מ] וכו'. והנה באמת אמרו רז"ל
 [ראה סוטה לו, ב], ויצא הציתה לעשות מלאכתו
 [צבראשית לט, יא] לעשות צרכיו נכנס וכו', אלא
 באותה שעה באמה דיוקנו של אביו ונראה
 לו בחלון, אמר לו, יוסף, עמידין אחיך שיכתבו
 על אבני אפוד ואמה צנימיהם, רצונך שימחה
 שמך מצנייהם וכו', מיד, ותשב באיתן קשתו
 [שם מה, כד]. א"כ כל הגדולה בא לו מאביו, לא
 הו ליה לשחוק כשאמרו עבדך אבי, כיון דהכל
 בא לו בצרמתו של אביו, ומדשחק ש"מ דתלה

ה. עיין פירוש רד"ל לפרקי דרבי אליעזר שם, ועיין במדרש רבה צבראשית ק, ג ובפירוש עין יוסף שם בשם היפה
 תואר.

הגדולה צענמו בשב
 שהנהיג עצמו
 וגראי לא לי דיוסף
 ותישב שב
 שנים. אבל כיון דג
 שאמרו עבדך אביו
 א"כ צמרי קטלא ל
 משום הכי לא היה
 הג"ל. משא"כ אי
 יאמרו עוד פעם ע
 ישחוק יתקצר עו
 ישחוק וימחה צידו
 וע"כ לא היה צר
 ולהגלות, ו

ועתה אל תעצב
 מברתם
 לקדק, למה ליה
 הנה, לא הו ליה
 אותי. מו יש לדקו
 זה שנחיס הרעב צ
 פשפת יתר לספר צ
 ובשעה שלא יכלו
 [שם יז] ויפול על
 רש"י [שם] צכה
 להיות בחלקו של
 טעם מה לו לי
 החורבן, דלכאו
 וצעידן
 וגראי לא לי בס"ד,
 דאמרינן
 חמא צר גוריא אב
 צנו צין הצנים,
 מילת שנתן יעקב
 נתקנאו צו אחיו, ו